
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ

(άρθρο II-48 Σχ.Ευρ.Σ.)

ΚΑΜΠΙΣΙΟΥΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α.Μ.1340200300156

ΑΘΗΝΑ 2008

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αστικός Κώδικας: ΑΚ
Άρειος Πάγος: ΑΠ
Βλέπε: Βλ.
Ελληνική Δικαιοσύνη: Ελλ.Δ/νη
Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των
Θεμελιωδών Ελευθεριών: ΕΣΔΑ
Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: ΕΔΔΑ
Εφετείο Αθηνών: ΕφΑΘ
Εφετείο Θεσσαλονίκης: Εφ. Θεσσαλ.
Κώδικας Ποινικής Δικονομίας: ΚΠΔ
νομοθετικό διάταγμα: ν.δ.
όπου παραπάνω: όπ. παρ.
παράγραφος: παρ.
Ποινικά Χρονικά: Ποιν. Χρον.
Ποινική Δικαιοσύνη: Ποιν. Δ/νη
Ποινικός Κώδικας: ΠΚ
σελίδα (ες): σελ.
στοιχείο: στοιχ.
Συμβούλιο της Επικρατείας: ΣΤΕ
Σύνταγμα: Σ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ. ΤΟ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ	
1.1. Ιστορική αναδρομή	5
1.2. Εννοιολογικός προσδιορισμός – περιεχόμενο	6
1.3. Νομική φύση	8
1.4. Πεδίο και προϋποθέσεις εφαρμογής-Έναρξης ισχύος	8
1.5 Έκταση ισχύος του τεκμηρίου	10
1.6 Πρόσωπα που δεσμεύονται	13
1.7. Συνέπειες του τεκμηρίου αθώοτητας	15
1.7.1. Αντικείμενο και βάρος απόδειξης	15
1.7.2. In dubio pro reo	15
1.7.3. Απαγόρευση επιβολής ποινών πριν την οριστικής καταδίκης	16
1.7.4. Αιτιολόγηση δικαστικών αποφάσεων	18
1.7.5. Ανασταλτικό αποτέλεσμα ένδικων μέσων	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ	
2.1. Γενικές παρατηρήσεις	18
2.2. Η συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων υπεράσπισης	20
2.3. Δικαίωμα πληροφόρησης	21
2.4. Δικαίωμα διευκόλυνσης της προστασίας της υπεράσπισης	22
2.5 Δικαίωμα αυτοπρόσωπης υπεράσπισης και δικαίωμα παράστασης με συνήγορο	24
2.6 Δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων	26
2.7. Δικαίωμα σε διερμηνέα	28
2.8 Δικαίωμα σιωπής	29
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	31
ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	31
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	32
ΒΑΣΙΚΑ ΛΗΜΜΑΤΑ	33
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	33
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	35

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία αυτή πραγματεύεται κατ' αρχήν το τεκμήριο αθωότητας. Υστέρα από μία σύντομη ιστορική αναδρομή, προχωρούμε στον εννοιολογικό του προσδιορισμό και στην εξέταση του περιεχομένου του, όπως αυτό αποτυπώνεται στα νομοθετικά κείμενα. Στη συνέχεια εξετάζουμε τη θεωρητική διχογνωμία που υπάρχει ως προς το ζήτημα της νομικής του φύσης, αν δηλαδή αποτελεί γενική αρχή του δικαίου ή δικαίωμα του κατηγορουμένου. Αφού προχωρήσουμε στη διατύπωση των προϋποθέσεων εφαρμογής του, αναλύουμε την έναρξη και την έκταση της ισχύος του, καθώς και τα δεσμευόμενα πρόσωπα, για να καταλήξουμε στις συνέπειες του τεκμηρίου αυτού.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφιερώνεται στα δικαιώματα υπεράσπισης του κατηγορουμένου όπως αυτά διατυπώνονται στην ΕΣΔΑ και στα εγχώρια νομικά κείμενα ενώ παράλληλα γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην συνταγματική τους κατοχύρωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

IN DUBIO PRO REO ΚΑΙ «ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ»

1.1 Ιστορική αναδρομή

Από τους αρχαιότατους χρόνους στα κοινωνικά σύνολα, όπου είχε αναπτυχθεί πολιτισμός επικρατούσε πάντα η σκέψη ότι δεν πρέπει να καταδικάζονται αθώοι και ότι πριν την επιβολή της ποινής απαιτείται απόδειξη της ενοχής του κατηγορουμένου. Όλα αυτά βέβαια πολύ απέχουν από την καθιέρωση του τεκμηρίου αθωότητας ιδίως με την έννοια που έχει λάβει στη σύγχρονη εποχή.

Στην ουσία αποτελεσματική προστασία του κατηγορουμένου επιτυγχάνεται την Εποχή του Διαφωτισμού. Τότε μετά την κατάργηση του μεσαιωνικού συστήματος των νόμιμων αποδείξεων το τεκμήριο αθωότητας καθιερώνεται ως θεμελιώδης αρχή του δικαίου. Ακόμα και τότε βέβαια δεν είχε απόλυτη ισχύ. Το 18^ο αιώνα θα λάβει τη σημερινή έννοια του όρου, οπότε η αρχή αυτή θα κατοχυρωθεί με το άρθρο 9 της Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη της Γαλλικής Επανάστασης, σύμφωνα με το οποίο: “Κάθε άνθρωπος τεκμαίρεται αθώος μέχρις ότου κηρυχθεί ένοχος”. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο εισάγεται ως αρχή δικαίου σε Συντάγματα και αποτελεί διάταξη σε διεθνείς Συμβάσεις. Παράλληλα με το τεκμήριο αθωότητας η γαλλική επανάσταση εισήγαγε το σύστημα της ηθικής απόδειξης. Οι συνέπειες του τεκμηρίου εμφανίστηκαν στη διαμόρφωση της Γαλλικής Ποινικής Δικονομίας του 1791 και επηρέασαν άμεσα τη γερμανική θεωρία και επιστήμη. Ειδικότερα, το τεκμήριο συναντιέται ρητά στο Ιταλικό Σύνταγμα του 1948, καθώς και στο πορτογαλικό του 1976. Έμμεση αναφορά γίνεται στο προοίμιο του Γαλλικού Συντάγματος του 1958 όπου αναφέρεται ότι: “ο γαλλικός λαός διακηρύσσει πανηγυρικά την προσήλωσή του στα Δικαιώματα του Ανθρώπου και στις αρχές της Εθνικής κυριαρχίας, όπως ορίστηκαν από τη διακήρυξη του 1789”.

Στην Ελλάδα η Ποινική Δικονομία του 1834, για την οποία ο von Mauer είχε ως πρότυπο τον γαλλικό Code d’Instruction Criminelle του έτους 1811 δε ρύθμιζε τη δικονομική θέση του κατηγορουμένου και θεμελιώδεις αρχές της ποινικής δίκης. Η αξιολόγηση των αποδείξεων εναπόκειτο στην ελεύθερη

κρίση του δικαστή. Μία προοδευτική ρύθμιση της προφυλάκισης περιείχε το Σχέδιο του Συντάγματος του Ρήγα Βελεστινλή. Το “Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος” που ψήφισε το Μάιο του 1827 η Γ΄ Εθνοσυνέλευση στην Τροιζήνα, όριζε ρητώς στο άρθρο 15 ένα τεκμήριο μη ενοχής: “Έκαστος προς της καταδίκης δε λογίζεται ένοχος”. Έκτοτε δεν συμπεριελήφθη σε κανένα Συνταγματικό κείμενο της Ελλάδας, παρά μόνο στο άρθρο 42 του βασιλικού Συντάγματος του Ναυπλίου της 15^{ης} Μαρτίου 1832, έργο της Ε΄ Εθνοσυνέλευσης του Άργους, που δεν τέθηκε όμως ποτέ σε ισχύ.

1.2 Εννοιολογικός προσδιορισμός – περιεχόμενο του τεκμηρίου αθωότητας

Το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, όπως προαναφέρθηκε δεν προβλέπεται ρητά από το Σύνταγμα. Αποτελεί πάραυτα κανόνα της εθνικής έννομης τάξης αφού το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ ορίζει ότι: “κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με το νόμο” .Η ΕΣΔΑ έχει κυρωθεί από την Ελλάδα και έχει αποκτήσει υπερνομοθετική ισχύ, σύμφωνα με το άρθρ. 28 παρ. 1 Σ. Επίσης το τεκμήριο αθωότητας καθιερώνεται και με τη διάταξη της παρ.2 του άρ.14 Δ.Σ.Α.Π.Δ., που ορίζει ότι κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα τεκμαίρεται ότι είναι αθώο μέχρι η ενοχή του αποδειχθεί σύμφωνα με το νόμο¹.

Όχι μόνο από τη διατύπωση αλλά και από την ουσία του τεκμηρίου συνάγεται , ότι αντικείμενο απόδειξης στην ποινική δίκη αποτελεί κατά βάση μόνο η ενοχή του κατηγορουμένου, στο μέτρο που η αθωότητά του τεκμαίρεται μέχρις αποδείξεως του εναντίου. Αντίθετα, περιεχόμενο απόδειξης από την κατηγορούσα αρχή είναι η ενοχή του κατηγορουμένου. Φυσικά, στο πλαίσιο μίας ποινικής δίκης λόγος για βάρος απόδειξης δεν μπορεί να γίνει (σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στις πολιτικές δίκες). Το τεκμήριο αθωότητας αποτελεί κανόνα που αφορά το περιεχόμενο και όχι το βάρος απόδειξης: ο εισαγγελέας, μετά την κίνηση της ποινικής δίωξης δεν ισχυρίζεται σώνει και καλά κάτι, αλλά αναζητεί κι αυτός αμερόληπτα το δίκαιο. Επομένως ούτε με την υποκειμενική αλλά ούτε και με την αντικειμενική έννοια είναι δυνατόν να

¹ Έτσι και άρ.11, παρ.1 της Οικουμενικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων Του Ανθρώπου, η οποία, σύμφωνα με το άρθρ. 28 παρ. 1 Σ, αποτελεί ελληνικό εσωτερικό δίκαιο, υπερνομοθετικής ισχύος εφόσον περικλείουν «γενικώς παραδεδεγμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου»

υποστηριχθεί ότι αυτός φέρει το βάρος απόδειξης. Ούτε όμως ο κατηγορούμενος φέρει το βάρος οποιασδήποτε απόδειξης.

Η θεμελιώδης αρχή αυτή της ποινικής δικαιοσύνης περιλαμβάνει εκτός της προαναφερθείσας αρχής κατά την οποία η αθωότητα του κατηγορουμένου τεκμαίρεται και τις εξής αρχές²:

α) Κανένας δεν μπορεί να καταδικαστεί ή να κηρυχθεί ένοχος αν δεν έχει δικασθεί σύμφωνα με το νόμο και ύστερα από μία νόμιμη διαδικασία.

β) Καμία ποινή δεν μπορεί να επιβληθεί εις βάρος κάποιου, εφόσον η ενοχή του δεν έχει απαγγελθεί σύμφωνα με τους τύπους που προβλέπει ο νόμος.

γ) Η αμφιβολία είναι πάντοτε υπέρ του κατηγορουμένου.

δ) Κανένας δεν μπορεί να υποχρεωθεί να αποδείξει την αθωότητά του. Εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι η αρχή της αμφιβολίας υπέρ του κατηγορουμένου χρειάζεται να εφαρμοστεί όχι μόνο κατά την οριστική κρίση για την αντίστοιχη κατηγορία αλλά και κάθε φορά που στην πορεία της ποινικής διαδικασίας ανακύπτει ζήτημα εκτίμησης της ενοχής του κατηγορουμένου.

Έτσι π.χ. η ύπαρξη αμφιβολιών σχετικά με τη συνδρομή «σοβαρών» ενδείξεων ενοχής για τη διάταξη της προσωρινής κράτησης ή «επαρκών ενδείξεων» για την παραπομπή» του κατηγορουμένου στο ακροατήριο θα πρέπει να οδηγεί στην άφεση ελεύθερου του κατηγορουμένου χωρίς όρους ή στην έκδοση βουλεύματος που αποφαίνεται ότι δεν πρέπει να απαγγελθεί κατηγορία.

Στις ανωτέρω αρχές χρειάζεται να προστεθεί και η βασική κατευθυντήρια αρχή ότι ο νομοθέτης πρέπει να προσανατολίζεται κατά τη θέσπιση διάφορων νομοθετικών διατάξεων στην ενδεχόμενη μεταγενέστερη απαλλαγή του κατηγορουμένου.

Έτσι π.χ. δεν συμβιβάζονται με το τεκμήριο αθωότητας διατάξεις που αποκλείουν τη δυνατότητα του κατηγορουμένου να αναστείλει την προσβαλλόμενη καταδικαστική απόφαση έως την έκδοση απόφασης για το ένδικο μέσο που έχει ασκηθεί εναντίον της.

² Βλ. Μ υ λ ω ν ά, Πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας, σελ. 18 επ.

1.3 Νομική φύση

Στη θεωρία επικρατεί κάποια διχογνωμία που σχετίζεται με τη φύση του τεκμηρίου αθωότητας. Σύμφωνα με μία πρώτη άποψη το τεκμήριο συνιστά δικαίωμα του κατηγορουμένου³. Κατά μία δεύτερη άποψη αποτελεί γενική αρχή του δικαίου, συνδέεται με το κράτος δικαίου και θεωρείται ότι αποτελεί ένα σημαντικό εχέγγυο αυτού⁴. Κάποιοι άλλοι θεωρούν ότι αποτελεί συνέπεια της αρχής της ισότητας και του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου.

Εντούτοις πειστικότερα υποστηρίζεται η άποψη⁵ κατά την οποία το τεκμήριο αθωότητας αποτελεί δικαίωμα του κατηγορουμένου παρά γενική αρχή του δικαίου. Κατά τη συγκεκριμένη άποψη μάλιστα, το τεκμήριο αθωότητας είναι ένα δικαίωμα με λειτουργία σύνθετη (*status mixtus*) και ειδικότερα σ' αυτό προβάλλεται εντονότερα η αξίωση για θετική ενέργεια από το κράτος (*status socialis*). Ορθά λοιπόν υποστηρίζεται ότι το τεκμήριο αθωότητας, εφόσον αποτελεί δικαίωμα, παρουσιάζει σύνθετη προστατευτική λειτουργία και στοιχειοθετεί το λεγόμενο “*status mixtus*”⁶. Ισχυρό επιχείρημα υπέρ αυτής της άποψης αποτελεί και το γεγονός, ότι η παραβίασή του ως γενικής αρχής δεν θα έχει καμία συνέπεια. Αντίθετα η παραβίασή του ως δικαίωμα του κατηγορουμένου γεννά απόλυτη ακυρότητα κατά το άρθρο 171 παρ.1περ.δ', το οποίο αναφέρει ότι: “Ακυρότητα που λαμβάνεται και αυτεπαγγέλτως υπόψη από το δικαστήριο σε κάθε στάδιο της διαδικασίας και στον Άρειο Πάγο ακόμη προκαλείται αν δεν τηρηθούν οι διατάξεις που καθορίζουν την εμφάνιση, την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση του κατηγορουμένου και την άσκηση των δικαιωμάτων που του παρέχονται στις περιπτώσεις που επιβάλλει ο νόμος”, θεμελιώνοντας παράλληλα λόγο αναίρεσης.

1.4 Πεδίο και προϋποθέσεις εφαρμογής- Έναρξη ισχύος

Στο σημείο αυτό σειρά έχει μία σύντομη απαρίθμηση των προϋποθέσεων, προκειμένου να τεθεί σε εφαρμογή το τεκμήριο⁷.

³ Βλ. Αλεξιάδης, Το Τεκμήριο Αθωότητας, Συνέδριο Στην Κύπρο, σ.103

⁴ Βλ. Μυλωνάς, Πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας, σ.104

⁵ Βλ. Σ π ι ν έ λ η, Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου στην ποινική διαδικασία, σελ. 81-83.

⁶ Βλ. Δ η μ η τ ρ ό π ο υ λ ο, Συνταγματικά Δικαιώματα – Γενικό Μέρος, σελ. 133-135.

⁷ Βλ. Α λ ε ξ ι ά δ η, Ανθρώπινα Δικαιώματα – Ποινική Καταστολή, σελ. 38-42.

Το άρθρο 6§2 της ΕΣΔΑ ορίζοντας το τεκμήριο αθωότητας κάνει λόγο για αδίκημα. Από την άλλη πλευρά, τόσο ο χάρτης θεμελιωδών ελευθεριών της ΕΕ όσο και το Σχέδιο Ευρωπαϊκού Συντάγματος δεν διευκρινίζουν το είδος της κατηγορίας. Γεννάται λοιπόν το ερώτημα αν το τεκμήριο ισχύει μόνο στην ποινική δίκη ή και στη διοικητική και αστική. Προκειμένου να ισχύσει το τεκμήριο πρέπει να έχουμε μια δίκη σχετική με κάποιο έγκλημα, δηλαδή «πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της η οπού τιμωρείται σύμφωνα με το νόμο.» (άρ.14§1 ΠΚ). Πρέπει συνεπώς η πράξη να επισύρει κάποια ποινή. Κριτήριο δεν αποτελεί ο χαρακτηρισμός της πράξης από την εθνική νομοθεσία αλλά το είδος της απειλούμενης ποινής.

Το πρόσωπο (για το οποίο ισχύει το τεκμήριο) μπορεί να είναι φυσικό (αλλοδαπό, ημεδαπό, ανιθαγενής) ή νομικό, εφόσον η αντίστοιχη εθνική νομοθεσία αναγνωρίζει ποινική ευθύνη του. Έχει υποστηριχθεί ότι αρκεί να υπάρχει κατηγορία για πειθαρχικό παράπτωμα, ωστόσο η κρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ βρίσκει εφαρμογή μόνο στο πλαίσιο μίας ποινικής διαδικασίας.

Την άποψη αυτή φαίνεται να υιοθετεί και η ελληνική νομολογία. Έτσι, σε πρόσφατη απόφαση⁸ κρίθηκε ότι: “το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου λειτουργεί στα πλαίσια της ποινικής δίκης κατ’ εφαρμογή των αξιωμάτων – *in dubio pro mitiore* και *in dubio pro reo* – το οποίο όμως δεν είναι δεσμευτικό για το επιλαμβανόμενο της επίλυσης των από το αδίκημα απορρεουσών αστικών διαφορών πολιτικό δικαστήριο, αφού η από το ποινικό δικαστήριο εξενεχθείσα απόφαση αποτελεί απλό δικαστικό τεκμήριο, του οποίου δεν αποκλείεται η εξασθένηση, από την προσκομιδή άλλων αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία δεν ετέθησαν υπόψη του Ποινικού Δικαστηρίου”.

Αυτονόητο, βέβαια είναι ότι το υποκείμενο αυτό φέρει την ιδιότητα του κατηγορουμένου. Το τεκμήριο δηλαδή αναγνωρίζεται υπέρ του προσώπου εναντίον του οποίου η αρμόδια για τη δίωξη εγκλημάτων αρχή αποδίδει την τέλεση κάποιας αξιόποινης πράξης. Πότε όμως ένα πρόσωπο θεωρείται κατηγορούμενος δεν προσδιορίζεται από τα κείμενα αλλά αφήνεται να ρυθμιστεί από τις νομοθεσίες των συμβαλλομένων κρατών. Ο δικονομικός

⁸ Εφαθ 5038 / 2001,Α’ Δημοσίευση Νόμος

όρος που διαφέρει από χώρα σε χώρα, ορίζεται στο ελληνικό δίκαιο στο άρθρο 72 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, το οποίο αναφέρει ότι: “την ιδιότητα του κατηγορουμένου την αποκτά εκείνος εναντίον του οποίου ο εισαγγελέας άσκησε ρητά την ποινική δίωξη, εκείνος στον οποίο σε οποιοδήποτε στάδιο της ανάκρισης αποδίδεται η αξιόποινη πράξη και εκείνος που αναφέρεται στην μήνυση, στην έγκληση, στην αίτηση ή στην έκθεση για αξιόποινη πράξη”.

Συνεπώς, βάσει του άρθρου αυτού, το τεκμήριο αθωότητας και όλα τα δικαιώματα που ορίζει ο νόμος αναγνωρίζονται υπέρ του προσώπου που κατηγορείται μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης από την εισαγγελική αρχή, κατά τη διάρκεια ανακριτικών πράξεων αλλά και κατά την προκαταρκτική εξέταση. Η αγνόηση αυτής της νομοθετικής επιταγής επιφέρει σύμφωνα με το άρ.171 ΚΠοινΔ απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας.

Αντίθετα, όπως έχει δεχθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το άτομο που εξετάζεται ως ύποπτος (χωρίς να έχει απαγγελθεί εναντίον του κάποια κατηγορία), δεν έχει αποκτήσει την ιδιότητα του κατηγορουμένου. Κατά συνέπεια, δεν προστατεύεται από το τεκμήριο της αθωότητας εφόσον η απόκτηση της ιδιότητας του κατηγορουμένου αποτελεί προϋπόθεση όλων των εγγυήσεων προστασίας του ατόμου στην ποινική διαδικασία.

1.5 Έκταση ισχύος του τεκμηρίου

Το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ ορίζει ότι το τεκμήριο αθωότητας λειτουργεί υπέρ του κατηγορουμένου μέχρι το χρονικό σημείο που νόμιμα θα αποδειχθεί η ενοχή του. Η ενοχή αποδεικνύεται νόμιμα όταν γίνεται σύμφωνα προς τους διαδικαστικούς κανόνες που προβλέπονται από το δίκαιο καθώς και με μέσα που προβλέπονται ή επιτρέπονται απ’ αυτό. Έτσι, βασανιστήρια ή χρήση αποδεικτικών μέσων που προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια έχουν ως απορία τη μη νόμιμη απόδειξη της ενοχής του κατηγορουμένου. Στο σημείο αυτό, ανακύπτει ζήτημα το οποίο αφορά στο χρονικό σημείο κατά το οποίο παύει να ισχύει το τεκμήριο αθωότητας. Η παράγραφος 2 του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών δεν προσδιορίζει μέχρι ποιο

σημείο της διαδικασίας εκτείνεται η προστασία του. Στη θεωρία, ωστόσο, κρατεί η άποψη ότι αυτό διατηρείται έως την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης δικαστηρίου. Η θέση αυτή αντλεί επιχειρήματα από το άρθρο 471παρ.1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, στο οποίο ορίζεται ότι: “Το ένδικο μέσο που ασκήθηκε από εκείνον που έχει το σχετικό δικαίωμα εμπρόθεσμα και νομότυπα, καθώς και η προθεσμία για την άσκηση αναστέλλουν την εκτέλεση της απόφασης ή του βουλεύματος που προσβάλλονται, όταν ο νόμος δε διατάζει διαφορετικά. Δεν αναστέλλεται, όμως η διάταξη του βουλεύματος που αφορά τη σύλληψη και την προσωρινή κράτηση· αν το βούλευμα με σύμφωνη την πρόταση του Εισαγγελέα αποφαίνεται ότι δεν πρέπει να γίνει κατηγορία εναντίον του κατηγορούμενου, ποτέ δεν αναστέλλεται η απόλυσή του από τις φυλακές”. Κατάλληλη διάταξη για τη θεμελίωση της θέσης αυτής είναι η παράγραφος 1 του άρθρου 546 του ΚΠΔ, το οποίο αναφέρεται στην εκτελεστότητα των δικαστικών αποφάσεων και ορίζει ότι: “Η καταδικαστική απόφαση και κάθε διάταξη του δικαστή ή του εισαγγελέα εκτελείται μόλις γίνει αμετάκλητη, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά σε ειδικές περιπτώσεις”. Άλλωστε, κατά τον κ. Ανδρουλάκη⁹ “στο τεκμήριο αθωότητας θεμελιώνεται το λεγόμενο ανασταλτικό αποτέλεσμα των ενδίκων μέσων που ασκούνται από τον κατηγορούμενο ή υπέρ αυτού – μόνο η δικανική πεποίθηση που οδηγεί σε αμετάκλητη καταδίκη επιφέρει την οριστική ανατροπή του. Αντίθετα, οι αθωωτικές αποφάσεις είναι κατά κανόνα αμέσως εκτελεστές”.

Την άποψη αυτή συμμερίζεται και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), το οποίο δε δέχεται ότι το τεκμήριο αθωότητας παύει να λειτουργεί από τη στιγμή που θα δημοσιευτεί καταδικαστική απόφαση. Εξάλλου, υπέρ της άποψης αυτής συνηγορεί και το άρθρο 73 του ΚΠΔ που αναφέρεται στην διάρκεια και παύση της ιδιότητας του κατηγορουμένου και το οποίο ορίζει ότι: “ο κατηγορούμενος διατηρεί την ιδιότητά του ωσότου εκδοθεί αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα ή αμετάκλητη καταδικαστική ή αθωωτική απόφαση και την αποκτά εκ νέου στις περιπτώσεις του άρθρου 57 παρ. 2”.

⁹ Βλ. Α ν δ ρ ο υ λ ά κ η, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, σελ. 190.

Το θέμα της χρονικής ισχύος του τεκμηρίου αθωότητας έχει απασχολήσει και τα ελληνικά δικαστήρια. Έτσι, το Εφετείο Αθηνών σε απόφασή του¹⁰ εκτίμησε ότι η εκδίκαση ποινικής δίκης ενώπιόν του διέπεται και το ίδιο δεσμεύεται από το τεκμήριο αθωότητας. Συγκεκριμένα διατύπωσε ότι “επί απαγγελθείσης κατηγορίας κατά προσώπου για αδίκημα ισχύει το τεκμήριο αθωότητας μέχρι της νόμιμης απόδειξης της ενοχής του (άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ). Γίνεται αποδεκτό ότι το τεκμήριο αυτό ισχύει μέχρι της εκδίκασης της υποθέσεως κατ’ έφεση”. Επίσης, το Συμβούλιο της Επικρατείας¹¹ έκρινε ότι είναι απορριπτέος ως αβάσιμος ο λόγος που πρότεινε ο αιτών κατά τον οποίο το διοικητικό μέτρο της αργίας που του επιβλήθηκε αντίκειται στο άρθρο 7 του Συντάγματος και στο άρθρο 6 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), η οποία έχει κυρωθεί με το ν.δ. 53/1974 και διαθέτει σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος υπερνομοθετική ισχύ. Συγκεκριμένα, ισχυρίστηκε ότι παραβιάστηκε το τεκμήριο αθωότητάς του, εφόσον για την επιβολή του δυσμενούς αυτού μέτρου (του επιβλήθηκε το μέτρο της αργίας σύμφωνα με το άρθρο 172 παρ. 2 του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα) αρκεί η έκδοση βουλεύματος. Το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε το λόγο αυτό με την αιτιολογία ότι “ο νομοθέτης με την επιβολή του διοικητικού μέτρου της αργίας αποσκοπεί στην προστασία των συμφερόντων του οικείου οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης με την προσωρινή απομάκρυνση του εγκαλουμένου από τα καθήκοντά του μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη ποινική απόφαση και δεν επεμβαίνει ούτε επηρεάζει την ποινική δίκη. Άλλωστε, το διοικητικό αυτό μέτρο παύει να ισχύει με την έκδοση απαλλακτικής αποφάσεως του ποινικού δικαστηρίου”. Δέχεται, λοιπόν την ισχύ του τεκμηρίου μέχρι την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης, ωστόσο θεωρεί υπέρτερη την προστασία των συμφερόντων του οργανισμού τοπικής αυτοδιοικήσεως.

¹⁰ ΕφΑθ 718-720 / 1991, Ποιν. Χρον. 1992, σελ. 447

¹¹ ΣτΕ 4335 / 1996, Α’ Δημοσίευση Νόμος

1.6 Πρόσωπα που δεσμεύονται

Η Επιτροπή της ΕΣΔΑ έχει κρίνει ότι το τεκμήριο αθωότητας δεσμεύει τα κρατικά όργανα τα οποία μετέχουν στην εκδίκαση μιας ποινικής δίκης. Ωστόσο, εκτός από τους δικαστές, το τεκμήριο δεσμεύει τα κρατικά όργανα οποιαδήποτε ιδιότητα και αν φέρουν.

Συγκεκριμένα, η Επιτροπή νομολόγησε τη δέσμευση των προσώπων της Κυβέρνησης από το τεκμήριο¹². Σαφές, είναι ότι το τεκμήριο αθωότητας δεσμεύει όλους τους δημόσιους λειτουργούς που παίρνουν μέρος στην ποινική δίκη, όπως τους εισαγγελείς, του γραμματείς, τους ανακριτικούς υπαλλήλους και τα αστυνομικά όργανα.

Πρόβλημα υφίσταται όσον αφορά την περίπτωση προσβολής του τεκμηρίου αθωότητας από ιδιώτες, καθώς το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ ουδεμία προστασία προσφέρει. Ωστόσο, υποστηρίζεται, ότι το τεκμήριο αναπτύσσει *τριτενέργεια* στον ιδιωτικό χώρο, η οποία σήμερα πια αναγνωρίζεται ρητά από αναθεωρημένο άρθρο 25§1 του Συντάγματός μας. Σ' αυτό τον χώρο ο κατηγορούμενος έχει ανάγκη ιδιαίτερης προστασίας ιδίως από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τα οποία καταστρατηγούν με κάθε τρόπο το τεκμήριο αθωότητας κηρύσσοντας τον κατηγορούμενο ευθύς εξ αρχής ως ένοχο! Προκειμένου, λοιπόν να προστατευτεί ο κατηγορούμενος αναγκαίο είναι να προβεί ο νομοθέτης στη θέσπιση θετικών μέτρων. Εν προκειμένω ένα σημαντικό βήμα έγινε όταν το 1991 το Εθνικό Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο ψήφισε τον Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας στην Ραδιοτηλεόραση, ο οποίος προβλέπει ιδίως ότι: “Οι κατηγορούμενοι δεν αναφέρονται ως ένοχοι. Η αρχή ότι ο κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την καταδίκη του γίνεται σεβαστή”.

Και στη νομολογία έχει διαπιστωθεί η ανάγκη προστασίας του κατηγορουμένου στον ιδιωτικό χώρο, ιδίως από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Χαρακτηριστική είναι η απόφαση του Εφετείου Θεσσαλονίκης¹³ που αφορά σε δημοσιεύματα Εφημερίδας για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης εις βάρος δικαστικών λειτουργών. Τα περιστατικά που

¹² Βλ. Μ υ λ ω ν ά, όπ. παρ. σελ. 90-92 για υπόθεση “Patrick Allenet de Ribemont κατά Γαλλίας”, όπου ο Διευθυντής της Αστυνομίας και ο Υπουργός Εξωτερικών σε συνέντευξη τύπου χαρακτήρισαν τον μετέπειτα απαλλαγθέντα με έκδοση βουλεύματος ως τον πραγματικό ένοχο.

¹³ Εφ. Θεσσαλ. 3242 / 1999, Αρχν 2001, σελ. 194

δημοσιεύθηκαν μπορούσαν να βλάψουν δεινώς την τιμή και την υπόληψη του ενάγοντος εισαγγελικού λειτουργού. “Η προσβολή δε της προσωπικότητας του ενάγοντος ήταν παράνομη (άρθρο 362 ΠΚ, 57, 914, 920 ΑΚ), γιατί το δημοσίευμα έγινε σε χρόνο που η διαδικασία του πειθαρχικού ελέγχου βρισκόταν σε εξέλιξη χωρίς να είναι γνωστό το αποτέλεσμα, δηλαδή σε στάδιο που διέπεται από το τεκμήριο αθωότητας του ελεγχομένου. Κατά τη διάρκεια δε του συγκεκριμένου σταδίου το δικαίωμα προς πληροφόρηση του αναγνωστικού κοινού, στη συγκεκριμένη περίπτωση εκάμπτετο προ του υπέρτερου δικαιώματος προστασίας της προσωπικότητας του ενάγοντος”. Από αυτή την απόφαση γίνεται φανερό, ότι η νομολογία έχει υιοθετήσει την άποψη ότι το τεκμήριο αθωότητας δε δεσμεύει μόνο τα κρατικά όργανα στο πλαίσιο μιας ποινικής δίκης αλλά και τους ιδιώτες. Γι’ αυτό το κοινωνικό κράτος οφείλει να προστατεύσει τον κατηγορούμενο τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό χώρο στην περίπτωση παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας.

Βέβαια, κατά την άποψη των κ. Σταθόπουλου και Μυλωνά η προσωπικότητα του κατηγορουμένου προστατεύεται επαρκώς από το Σύνταγμα, τον Αστικό και Ποινικό Κώδικα, ώστε να μην υπάρχει ανάγκη τριτενέργειας του τεκμηρίου αθωότητας. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται έστω και έμμεσα στο Σύνταγμα ισχύουν τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο χώρο. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο κ. Δημητρόπουλος η παραδοσιακή δυαδιστική θεωρία έχει πια εγκαταλειφθεί σήμερα. Το κοινωνικό κράτος οφείλει όχι μόνο να σέβεται τα δικαιώματα αλλά και να τα προστατεύει από τους τρίτους ιδιώτες. Επομένως, το ζήτημα της τριτενέργειας είναι *ζήτημα δέσμευσης της κρατικής και όχι της ιδιωτικής εξουσίας*¹⁴.

¹⁴ Βλ. Δ η μ η τ ρ ό π ο υ λ ο , Σύνταγματικά Δικαιώματα – Γενικό Μέρος, σελ. 88-89.

1.7 Συνέπειες του τεκμηρίου αθωότητας

1.7.1 Αντικείμενο και βάρος απόδειξης

Η πρώτη συνέπεια του τεκμηρίου αθωότητας συνδέεται άμεσα με την διαμόρφωση της ποινικής δίκης. Αντικείμενο απόδειξης στην ποινική δίκη αποτελεί κατά βάση μόνο η ενοχή του κατηγορουμένου, στο μέτρο που η αθωότητά του τεκμαίρεται μέχρις αποδείξεως του εναντίου. Αποτέλεσμα της παραπάνω αρχής είναι ότι ο κατηγορούμενος δεν είναι υποχρεωμένος να αποδείξει ότι είναι αθώος αλλά και ότι η συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια της δίκης δεν είναι απόδειξη της ενοχής του.

Γι' αυτό τα αρμόδια για τη σύλληψη όργανα καθώς και οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι πρέπει να αντιμετωπίζουν τον κατηγορούμενο ως αθώο, να του φέρονται με σεβασμό και να χρησιμοποιούν βία τηρώντας την αρχή της αναγκαιότητας.

Τόσο ο ρόλος του εισαγγελέα, που έχει αναλυθεί παραπάνω, όσο και το τεκμήριο αθωότητας υποδηλώνουν τελικά ότι δεν υπάρχει βάρος απόδειξης στην ποινική δίκη. Γι' αυτό ο Δαγτόγλου τονίζει ότι το τεκμήριο αθωότητας καθορίζει το περιεχόμενο της ποινικής δίκης, τι πρέπει να αποδειχθεί και όχι το ποιος πρέπει να το αποδείξει.

1.7.2 In dubio pro reo

Η αρχή in dubio pro reo αποτελεί θεμελιώδη κανόνα της ποινικής διαδικασίας και το περιεχόμενό της έγκειται στο ότι οι αμφιβολίες που τυχόν υπάρξουν αποβαίνουν υπέρ του κατηγορουμένου. Ωστόσο, η αρχή αυτή δε συμπίπτει εννοιολογικά με το τεκμήριο αθωότητας. Όπως προαναφέρθηκε το νόημα της αρχής in dubio pro reo αποτελεί μία από τις συνέπειες και αρχές στις οποίες αναλύεται το τεκμήριο αθωότητας. Το τελευταίο έχει ευρύτερο περιεχόμενο, καθώς δεν αναφέρεται μόνο στο στάδιο της οριστικής κρίσης και απόφασης αλλά παίζει καθοριστικό ρόλο για τη *διαμόρφωση ολόκληρης της ποινικής δίκης*. Έτσι, το τεκμήριο τίθεται σε εφαρμογή τόσο στην προδικασία όσο και κατά τη διάρκεια της κύριας διαδικασίας της δίκης. Ακόμα και μετά την

εκφορά της οριστικής κρίσης του δικαστηρίου βρίσκει εφαρμογή και ανατρέπεται μονάχα όταν το δικαστήριο εκφέρει αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση.

Ο κανόνας *in dubio pro reo* ανήκει στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο καθώς προσδιορίζει ποιος ουσιαστικός κανόνας θα εφαρμοστεί. Συνεπώς η παραβίασή του συνιστά εσφαλμένη εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης και θεμελιώνει λόγο αναίρεσης κατά το άρθρο 510 παρ. 1 περίπτ. ε' του ΚΠΔ, το οποίο ορίζει ότι: “Ως λόγος για να αναιρεθεί η απόφαση μπορεί να προταθεί ... ε) η εσφαλμένη εφαρμογή ή ερμηνεία ουσιαστικής ποινικής διάταξης”. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι στην Ελλάδα οι απόψεις για το τεκμήριο αθωότητας συμπορεύονται με τη γαλλική θεωρία, η οποία αντιμετωπίζει το τεκμήριο αθωότητας ως κανόνα με δικονομικό αποτέλεσμα στο χώρο της απόδειξης και ότι το *in dubio pro reo* αποτελεί πτυχή του τεκμηρίου αθωότητας. Αντίθετη είναι η γερμανική θεωρία, η οποία αποσυνδέει την αρχή *in dubio pro reo* από το τεκμήριο αθωότητας.

1.7.3 Απαγόρευση επιβολής ποινών πριν την οριστική καταδίκη

Μία από τις πιο σημαντικές συνέπειες είναι και η απαγόρευση επιβολής μέτρων τα οποία φέρουν το χαρακτήρα ποινής. Από όλα τα μέτρα περιοριστικού χαρακτήρα ιδιαίτερη σημασία έχει το επαχθέστερο αυτών δηλαδή ο θεσμός της προσωρινής κράτησης. Γι' αυτό τα ορθά κριτήρια προκειμένου να προφυλακιστεί κάποιος κατηγορούμενος είναι η επικινδυνότητα τέλεσης αναλόγων πράξεων, φυγής και γενικότερα βαρύτερες ενδείξεις. Σύμφωνα με το άρθρο 282 ΚΠοινΔ «προσωρινή κράτηση επιβάλλεται μόνο στην περίπτωση κακουργήματος, εφόσον έχουν προκύψει σοβαρές ενδείξεις ενοχής και μόνο για την αποτροπή της φυγής του κατηγορουμένου ή της διενέργειας περαιτέρω αξιόποινων πράξεων από αυτών».

Κατά συνέπεια το τεκμήριο παραβιάζεται με τον θεσμό συνυπολογισμού του χρόνου της προσωρινής κράτησης στην ποινή, γιατί στην ουσία κατ' αυτόν τον τρόπο η προσωρινή κράτηση θα αποτελέσει σωφρονιστικό μέτρο. Οι αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων όσον αφορά το μέτρο της προσωρινής κράτησης δεν ακολουθούν πάντα την άποψη ότι η προσωρινή κράτηση είναι μέτρο εξαιρετικό και πρέπει να εναρμονίζεται με το

τεκμήριο αθωότητας. Έχει κριθεί¹⁵ σχετικά ότι: “Όπως είναι γνωστό η προσωρινή κράτηση είναι ένα δυσμενές μέτρο και βαρύ μέσο δικονομικού καταναγκασμού, το οποίο πρέπει να λαμβάνεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και με βάση συγκεκριμένες εγγυήσεις. Η ανάγκη διασφάλισης αυτού του εξαιρετικού χαρακτήρα εναρμονίζεται με το τεκμήριο αθωότητας των κατηγορουμένων (κατοχυρωμένο τόσο στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ άρθρο 11, όσο και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση της Ρώμης, άρθρο 6 παρ. 2)”.

Ωστόσο, η νομολογιακή πράξη δεν υιοθέτησε τη φιλοσοφία αυτή. Παρά το δυνητικό χαρακτήρα της επιβολής της κράτησης, την επέβαλλε σχεδόν πάντα όταν η κατηγορία αφορούσε βαρύ έγκλημα. Η σχετική κρίση όμως πρέπει να στηρίζεται σε συγκεκριμένα περιστατικά και όχι σε γενικότητες και στο ότι μόνο η βαρύτητα της πράξης δεν αρκεί για την προσωρινή κράτηση. Η αντίθετη άποψη θα είχε ως απόρροια επί κακουρηγημάτων να μην επιτρέπεται ποτέ η προσωρινή απόλυση. Έτσι, στη συγκεκριμένη απόφαση του Εφετείου Αιγαίου¹⁶ κρίθηκε από τον Εισαγγελέα, ότι ο κατηγορούμενος δεν πρέπει να προφυλακιστεί καθώς αυτό το στάδιο της ποινικής διαδικασίας διέπεται από το τεκμήριο αθωότητας. Η ειδικότερη αιτιολογία συνίστατο στο ότι ο κατηγορούμενος είχε λευκό ποινικό μητρώο, γνωστή και μόνιμη διαμονή, δεν είχε προβεί σε οποιαδήποτε προπαρασκευαστική ενέργεια για να προετοιμάσει τη φυγή του και δεν υπήρξε φυγόποινος ή φυγόδικος κατά το παρελθόν. Τέλος, σε άλλη απόφαση ελληνικού δικαστηρίου¹⁷ αναφέρθηκε ότι “Η παράταση της προσωρινής κρατήσεως δεν αποκλείεται από το τεκμήριο αθωότητας κάθε κατηγορουμένου μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του (που θεσπίζεται με το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 14 παρ. 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ανθρώπινα και τα πολιτικά δικαιώματα), αφού αυτή αποτελεί *προσωρινό προληπτικό μέτρο*, στηριζόμενο στην ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων ενοχής και των εντελώς εξαιρετικών περιστάσεων και όχι ποινή για την οποία απαιτούνται αποδείξεις και δικαστική απόφαση”.

¹⁵ Εφ. Αιγαίου 26 / 2002, Ποιν. Δ/νη 2002, σελ. 387.

¹⁶ Εφ. Αιγαίου 26 / 2002, Ποιν. Δ/νη 2002, σελ. 387.

¹⁷ ΑΠ 1460 / 2003, Δ/νη 2003, σελ. 1474.

1.7.4 Αιτιολόγηση δικαστικών αποφάσεων

Συμφωνά με τη νομοθεσία οι δικαστικές αποφάσεις πρέπει να αιτιολογούνται ειδικά και εμπειριστατωμένα. Μέχρι πρόσφατα ο Αρειός Πάγος αξίωνε οι αθωωτικές αποφάσεις να αιτιολογούνται όπως οι καταδικαστικές. Η θεωρία όμως επισήμανε ότι εφόσον αντικείμενο απόδειξης είναι μόνο η ενοχή του κατηγορουμένου και εφόσον οι αμφιβολίες λειτουργούν υπέρ του κατηγορουμένου δεν γίνεται να αξιώνουμε οι αθωωτικές αποφάσεις να περιέχουν τον ιδιαίτερο τύπο αιτιολογίας όπως οι καταδικαστικές. Αντιθέτως οι αθωωτικές αποφάσεις έχουν πληρότητα αρκεί να στηρίζονται στο νόμο και όχι στην απόδειξη πραγματικών περιστατικών¹⁸.

1.7.5 Ανασταλτικό αποτέλεσμα ένδικων μέσων

Άμεση συνέπεια της ισχύος του τεκμηρίου μέχρι την απαγγελία της αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης αποτελεί η καθιέρωση του ανασταλτικού αποτελέσματος των ένδικων μέσων. Τόσο η άσκηση ένδικων μέσων όσο και η προθεσμία για την άσκηση αυτών αναστέλλουν την εκτέλεση της ποινής καθώς το τεκμήριο αθωότητας ισχύει ακέραιο. Συνεπώς το δικαστήριο που εξέδωσε την καταδικαστική απόφαση όσο και εκείνο που εκδικάζει το ένδικο μέσο μπορεί να διατάξει την αναστολή εκτέλεσης της ποινής κατ' εφαρμογή του τεκμηρίου της αθωότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ

2.1 Γενικές παρατηρήσεις

Στην ελληνική έννομη τάξη, αναμφισβήτητα ισχύει το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου. Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου δεν καθιερώνονται ρητά από το ελληνικό σύνταγμα. Η κατοχύρωση τους προκύπτει από τα διεθνή κείμενα που κατοχυρώνουν το τεκμήριο αθωότητας.

¹⁸Βλ. Αλεξιάδης, Το Τεκμήριο Αθωότητας, Συνέδριο Στην Κύπρο, σ.117

Ωστόσο, αποτελούν κανόνα του ελληνικού εσωτερικού δικαίου, υπερνομοθετικής ισχύος, βάσει του άρθρου 28παρ.1 του Συντάγματος. Συγκεκριμένα, το δικαίωμα υπεράσπισης προβλέπεται ρητά από το άρθρο 6 παρ. 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, και από το άρθρο 14 παρ. 3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά Δικαιώματα. Επίσης, αποτελεί περιεχόμενο του άρθρου II-48 του Σχεδίου Συνθήκης για τη θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης.

Συγκεκριμένα το άρθρο 6 παρ. 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει ότι κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα απολαμβάνει τα ακόλουθα δικαιώματα:

κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα απολαμβάνει, σε πλήρη ισότητα, τα ακόλουθα δικαιώματα¹⁹:

α) να πληροφορηθεί το συντομότερο δυνατό σε γλώσσα που κατανοεί και λεπτομερώς τη φύση και τους λόγους της κατηγορίας εναντίον του,

β) να διαθέτει επαρκή χρόνο και ευκολίες για την προετοιμασία της υπεράσπισής του και για την επικοινωνία με το δικηγόρο της επιλογής του,

γ) να παρίσταται στη δίκη και να υπερασπίσει ο ίδιος τον εαυτό του ή με τη βοήθεια συνηγόρου της επιλογής του. Εάν δεν έχει συνηγόρο να ενημερωθεί για το δικαίωμά του αυτό και να διορισθεί συνηγόρος αυτεπαγγέλτως σε κάθε περίπτωση που αυτό απαιτείται για το συμφέρον της δικαιοσύνης, χωρίς ο κατηγορούμενος να βαρύνεται με την αμοιβή του, εάν δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να τον πληρώσει,

δ) να εξετάσει ή να ζητήσει την εξέταση των μαρτύρων κατηγορίας και να εξασφαλίσει την παρουσία και την εξέταση των μαρτύρων υπεράσπισης με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους μάρτυρες κατηγορίας,

ε) να έχει την ελεύθερη συνδρομή μεταφραστή, εάν δεν μιλάει ή δεν καταλαβαίνει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στο ακροατήριο.

Επιπροσθέτως ο Έλληνας νομοθέτης σε διατάξεις του ΚΠοινΔ προστατεύει το κάθε δικαίωμα υπεράσπισης χωριστά.

¹⁹Μετάφραση του επίσημου κειμένου του άρθρου 6 παρ. 3 της ΕΣΔΑ, όπως έγινε με το ν.δ. 53 / 1974 που κύρωσε τη Σύμβαση.

2.2 Η συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων υπεράσπισης

Τα προαναφερθέντα δικαιώματα που ανάγονται στην υπεράσπιση του κατηγορουμένου δεν κατοχυρώνονται ρητά στο ελληνικό Σύνταγμα. Αποτελούν ωστόσο εξειδίκευση του δικαιώματος για παροχή έννομης προστασίας, γι' αυτό και θεμελιώνονται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος. Σύμφωνα με το περιεχόμενο του άρθρου αυτού υποχρέωση του κράτους δικαίου αποτελεί η σύσταση και η λειτουργία ενός πλήρους συστήματος δικαστηρίων που θα επιλύουν τις κάθε είδους διαφορές. Συγκεκριμένα, το άρθρο 20παρ.1 του Συντάγματος ορίζει ότι: “Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει”. Ο συντακτικός νομοθέτης κατοχυρώνει ατομικό δικαίωμα για παροχή δικαστικής προστασίας και παράλληλα θεσμική εγγύηση που αφορά την οργάνωση και τη λειτουργία των δικαστηρίων²⁰.

Όσον αφορά το συνταγματικό δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας, το οποίο έχει τριπλή, αμυντική, προστατευτική και διασφαλιστική διάσταση, προκειμένου να ασκηθεί αποτελεσματικά αναγκαία είναι η πρόβλεψη των προαναφερθέντων δικαιωμάτων υπεράσπισης του κατηγορούμενου. Έτσι, από το δικαίωμα αναπτύξεως των ιδίων απόψεων ενώπιον του δικαστηρίου απορρέει το δικαίωμα παραστάσεως δια συνηγόρου προς αποτελεσματικότερη υπεράσπιση και προστασία. Τα δικαιώματα, λοιπόν, αυτά αν και δεν προβλέπονται ρητώς στο Σύνταγμα κατοχυρώνονται έμμεσα στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, τα οποία φαίνονται απαραίτητα προκειμένου να δοθεί αποτελεσματική και ουσιαστική δικαστική προστασία. Την ανάγκη αυτή αναγνωρίζει το άρθρο 6 παρ. 3 της ΕΣΔΑ, το οποίο προβλέπει ρητά τα συγκεκριμένα δικαιώματα, τα οποία αποτελούν ιδιαίτερες όψεις του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος αλλά και του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, το οποίο εξασφαλίζει το δικαίωμα για δίκαιη δίκη.

²⁰ Βλ. Δημητρόπουλο, Συνταγματικά Δικαιώματα – Ειδικό Μέρος, σελ. 325-327.

2.3 Δικαίωμα πληροφόρησης

Σύμφωνα με το στοιχείο α΄ της παρ. 3 του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, ένα από τα βασικά δικαιώματα υπεράσπισης του κατηγορουμένου είναι να πληροφορηθεί για την κατηγορία με την οποία βαρύνεται. Η πληροφόρηση, για να ικανοποιηθεί το δικαίωμα αυτό, πρέπει να γίνεται σε γλώσσα την οποία κατανοεί ο κατηγορούμενος. Επίσης, πρέπει να γίνει το *συντομότερο δυνατό* προκειμένου να έχει χρόνο ο κατηγορούμενος να προετοιμάσει επαρκώς την υπεράσπισή του αλλά και *λεπτομερώς*, ώστε να ενημερωθεί πλήρως για τους λόγους και τη φύση της κατηγορίας. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει νομολογήσει, ότι αποτελεί παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 3 στοιχείο α΄ της ΕΣΔΑ η απουσία γραπτής μετάφρασης του κατηγορητηρίου, εφόσον ο κατηγορούμενος δεν είχε επαρκή πληροφόρηση και γι' αυτό εμποδίστηκε να υπερασπιστεί τον εαυτό του.

Αν και στο *ελληνικό Σύνταγμα* δεν αναφέρεται ρητώς, το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται σε διάσπαρτες διατάξεις του ΚΠΔ τόσο στην προπαρασκευαστική όσο και στην κύρια διαδικασία μίας ποινικής δίκης. Ο κατηγορούμενος δικαιούται να γνωρίζει επακριβώς την αξιόποινη πράξη για την οποία θα δικάσει. Συγκεκριμένα κατά το άρθρο 321 παρ. 4 ΚΠΔ η παράλειψη αναφοράς της αξιόποινης πράξης στο κλητήριο θέσπισμα ή στην κλήση συνεπάγεται ακυρότητα των τελευταίων. Παράλληλα το άρθρο 174 παρ. 2 ΚΠΔ ορίζει ότι: "Μπορεί το δικαστήριο να αναβάλει τη συζήτηση, αν κρίνει ότι από την ακυρότητα αυτή, μολονότι δεν προτάθηκε, είναι δυνατό να προξενηθεί βλάβη στην υπεράσπιση του κατηγορουμένου ή του αστικώς υπευθύνου". Άλλωστε, στο δικαίωμα της πληροφόρησης του σχετικά με κάθε στοιχείο της ποινικής δικογραφίας η κατά το άρθρο 325 ΚΠΔ υποχρεωτική παραμονή των δικογραφιών και πειστηρίων κατά τις εργάσιμες ώρες στα αρμόδια γραφεία, αφ' ότου επιδόθηκε στον κατηγορούμενο το κλητήριο θέσπισμα ή κλήση. Αυτό βέβαια, για να μπορεί ο κατηγορούμενος να μελετά τη δικογραφία, και να προετοιμάζει αναλόγως την υπεράσπισή του.

Όσον αφορά την κύρια διαδικασία δικαιούται να δικάσει μόνο για την πράξη για την οποία ασκήθηκε κατ' αυτού ποινική δίωξη, η οποία προσδιορίζεται στο κλητήριο θέσπισμα ή το παραπεμπτικό βούλευμα και που με αυτά την έχει πληροφορηθεί εμπροθέσμως. Η ανεπίτρεπτη *μεταβολή*

κατηγορίας επιφέρει απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 171, παρ. 1 στοιχείο β΄ ΚΠΔ) και ιδρύει λόγο αναίρεσης (άρθρο 510 παρ. 1Α΄). Αξιοσημείωτες είναι οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ²¹, το οποίο έκρινε ότι παραβιάστηκε το άρθρο 6 παρ. 3 στοιχείο α΄ της ΕΣΔΑ, καθώς έγινε μεταβολή της κατηγορίας και οι προσφεύγοντες στο ΕΔΔΑ δεν ειδοποιήθηκαν για την αλλαγή της νομικής βάσης της κατηγορίας. Η υπεράσπιση, επομένως των κατηγορουμένων θα είχε βέβαια διαφορετικό προσανατολισμό αν τους είχε γνωστοποιηθεί η υπαγωγή των πραγματικών γεγονότων σε άλλη νομική βάση.

Στην ελληνική νομολογία γίνεται δεκτό, ότι προκειμένου ο κατηγορούμενος να πληροφορηθεί αποτελεσματικά για την κατηγορία, απαιτείται οπωσδήποτε μετάφραση του κλητηρίου θεσπίσματος, εάν ο κατηγορούμενος αγνοεί την ελληνική γλώσσα, ακόμα και αν αυτός παρέστη στην προδικασία με διερμηνέα²². Διαπιστώνεται λοιπόν, ότι μόνο με την πλήρη γνώση της κατηγορίας θα μπορέσει ο κατηγορούμενος να υπερασπίσει τον εαυτό του αλλά και να ασκήσει τα λοιπά δικαιώματα που προβλέπονται στο πλαίσιο της υπεράσπισής του.

2.4 Δικαίωμα διευκόλυνσης της προστασίας της υπεράσπισης

Η διάταξη 6§ 2εδ.β΄ ΕΣΔΑ ορίζει ότι πρέπει να διατίθεται στον κατηγορούμενο εύλογος χρόνος και οι αναγκαίες ευκολίες για να ετοιμάσει την υπεράσπισή του. Το δικαίωμα αυτό πρώτιστα αναφέρεται στις προθεσμίες που δίδονται στον κατηγορούμενο προκειμένου να ασκήσει κάποια δικαιώματά του, τόσο στην πρωτοβάθμια δίκη όσο και σε ό,τι αφορά την άσκηση και την εκδίκαση ενδίκων μέσων. Έτσι, το άρθρο 166 παρ. 1 ΚΠΔ ορίζει ως προθεσμία εμφανίσεως του κατηγορουμένου για όλα τα δικαστήρια σε 15 ημέρες. Η μη τήρηση των προθεσμιών που αποσκοπούν σ΄ ένα *minimum* χρόνου προετοιμασίας της υπεράσπισης του κατηγορουμένου συνεπάγεται σχετική ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο κατά το άρθρο 174 παρ. 2 ΚΠΔ. Επίσης, το άρθρο 423 παρ. 1β΄ ΚΠΔ υποχρεώνει το δικαστήριο, στην αυτόφωρη διαδικασία, να αναβάλλει τη συζήτηση σε ρητή

²¹ ΕΔΔΑ, απόφαση Kamasinki κατά Αυστρίας, 19/12/1989

ΕΔΔΑ, απόφαση Pelissier et sassi κατά Γαλλίας, 25/3/1999

²² Τριμ.Εφ.Θεσσαλ. 814/2000,Αρμ.2001σελ.113

δικάσιμο εντός τριών ημερών, για να ετοιμάσει ο κατηγορούμενος την υπεράσπισή του.

Το δικαίωμα για προετοιμασία της υπεράσπισης κατοχυρώνεται ρητώς στη διεθνή έννομη τάξη κυρίως στο άρθρο 6 παρ. 3 στοιχείο β΄ της ΕΣΔΑ και βάσει του άρθρου 28 παρ. 1 του Συντάγματος αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου. Ωστόσο, προβλέπεται και από διατάξεις του ΚΠΔ. Έτσι, το άρθρο 101 ΚΠΔ ορίζει ότι ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να ενημερωθεί για το περιεχόμενο του κατηγορητηρίου και των άλλων εγγράφων της ανάκρισης, προκειμένου να προετοιμάσει την υπεράσπισή του. Το άρθρο 102 ΚΠΔ αναφέρει ότι ο κατηγορούμενος δύναται να ζητήσει την παροχή επαρκούς χρόνου για να απολογηθεί και το άρθρο 103 ΚΠΔ αναφέρει την υποχρέωση του ανακριτή να εξηγήσει με σαφήνεια τα δικαιώματα στον κατηγορούμενο. Όσον αφορά το δικαίωμα αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε να θεσπιστεί σύστημα που να απαιτεί από τα κράτη μέλη να παρέχουν στους κατηγορούμενους ένα έγγραφο σημείωμα για τα βασικά δικαιώματά τους – ένα “έγγραφο Δικαιωμάτων”.

Ωστόσο, έχει κριθεί²³, ότι “η απόρριψη από το δικαστικό Συμβούλιο αιτήματος του κατηγορουμένου για περαιτέρω ανάκριση δε συνιστά παράβαση των διατάξεων που καθορίζουν την υπεράσπιση του και την άσκηση των δικαιωμάτων που του παρέχονται στις περιπτώσεις και με τις διατυπώσεις που επιβάλλει ο νόμος. Ως εκ τούτου στην περίπτωση αυτή δεν επέρχεται απόλυτη ακυρότητα, κατά το άρθρο 171 παρ. 1 εδ. δ΄ ΚΠΔ, ακυρότητα η οποία θεμελιώνει τον κατά το άρθρο 484 παρ. 1 στοιχείο α΄ του ΚΠΔ λόγο αναίρεσης”. Αντίθετα, αποτελεί αναμφισβήτητα παράβαση του δικαιώματος για την προετοιμασία της υπεράσπισης, όπως το άρθρο 6 παρ. 3 στοιχείο β΄ το προσδιορίζει, η έλλειψη προσδιορισμού προθεσμίας για την κατάθεση υπομνήματος και η μη τήρηση από το δικαστήριο της προθεσμίας που συνήθως τηρεί προ της εξέτασης του ενδίκου μέσου. Αυτό βέβαια υπό την προϋπόθεση, ότι η γραμματεία του δικαστηρίου δεν έκανε γνωστό στον ενδιαφερόμενο ότι το δικαστήριο θα επιληφθεί της υπόθεσης νωρίτερα από το σύνηθες, ώστε να μπορέσει ο κατηγορούμενος να προετοιμάσει αποτελεσματικά την υπεράσπισή του. Παράλληλα, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε

²³ ΑΠ 2396/2002, Ποιν. Λογ. 2002, σελ. 2613

παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 3στοιχ.β΄της ΕΣΔΑ εκ του λόγου ότι η αλληλογραφία του κατηγορουμένου με το δικηγόρο του υπήχθη σε έλεγχο από δικαστική Αρχή.

2.5 Δικαίωμα αυτοπρόσωπης υπεράσπισης και δικαίωμα παράστασης με συνήγορο

Κατά πρώτο λόγο δίδεται στον κατηγορούμενο η δυνατότητα να *υπερασπιστεί ο ίδιος τον εαυτό του*. Ωστόσο η υπεράσπισή του θα πρέπει να είναι ουσιαστική και όχι πλασματική. Ιδιαίτερως, λόγω της πολυπλοκότητας των νομικών θεμάτων αλλά και της αναγκαίας νομικής κατάρτισης που απαιτείται προκειμένου ο κατηγορούμενος να υπερασπιστεί αποτελεσματικά τον εαυτό του, ο εθνικός δικαστής διατηρεί τη δυνατότητα να απαιτήσει την παράσταση συνηγόρου. Έτσι, το άρθρο 513 παρ. 3 ΚΠΔ ορίζει ότι η παράσταση με συνήγορο στην αναιρετική διαδικασία και στη συζήτηση ενώπιον του ΑΠ είναι υποχρεωτική. Ο Άρειος Πάγος²⁴έκρινε ότι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) αποτελεί εσωτερικό δίκαιο και βάσει του άρθρου 28 παρ. 1 του Συντάγματος υπερισχύει κάθε άλλης αντίθετης διάταξης νόμου. Ωστόσο, διατύπωσε, ότι: “Η διάταξη του άρθρου 513 παρ. 3 του ΚΠΔ, η οποία ορίζει ότι στη συζήτηση αιτήσεως αναιρέσεως οι διάδικοι παρίστανται υποχρεωτικώς με συνήγορο, δεν αναιρεί, ούτε υποβάλλει σε ανεπίτρεπτο περιορισμό το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, αλλά υπαγορεύεται από την *ανάγκη αποτελεσματικής υπεράσπισης* κάθε διάδικου ενώπιον του Αρείου Πάγου, όπου δεν επανεξετάζεται η ουσία της υπόθεσης, αλλά αναπτύσσονται οι λόγοι αναίρεσης που αφορούν σε νομικά σφάλματα των αποφάσεων των δικαστηρίων της ουσίας, για την επισήμανση των οποίων δεν αρκεί κοινή πείρα, αλλά απαιτείται νομική κατάρτιση και *ιδιάζουσα εμπειρία*”. Διατηρείται βέβαια, στην περίπτωση αυτή το δικαίωμα του κατηγορουμένου να ζητήσει το διορισμό συνηγόρου, αν δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τα έξοδα πληρωμής της αμοιβής.

²⁴ ΑΠ 456/1990,Ποιν.Χρον.1990,σελ.1134

Δεύτερο, δίδεται το δικαίωμα στον κατηγορούμενο να αναθέσει την υπεράσπισή του σε *συνήγορο της επιλογής του*. Έτσι, ο εθνικός νομοθέτης μπορεί κατ' αρχήν να θεσπίσει ρυθμίσεις για να αποθαρρύνει την αδικαιολόγητη απουσία του κατηγορουμένου από τη δίκη, δεν έχει όμως την εξουσία να το επιδιώξει μέσω της απειλής έκπτωσης από το δικαίωμά του για παράσταση μέσω συνηγόρου, αφού μία τέτοια κύρωση είναι δυσανάλογα επαχθής²⁵. Είναι αδιαμφισβήτητο, ότι η παρουσία του κατηγορουμένου στο ακροατήριο επιτρέπει την εξακρίβωση των ισχυρισμών του. Ωστόσο, και το ΕΔΔΑ δέχεται ότι το προαναφερθέν πλεονέκτημα υποχωρεί όταν προσβάλλεται το θεμελιώδες δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου. Έτσι, η απόρριψη του αιτήματος εκπροσώπησης από συνήγορο κατά την εκδίκαση της δίκης παραβιάζει το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, με απόρροια την απόλυτη ακυρότητα κατά το άρθρο 171 παρ. 1στοιχ.δ' ΚΠΔ, που ιδρύει λόγο αναίρεσης κατά το άρθρο 510 παρ. 1α'.

Όσον αφορά τα ελληνικά δεδομένα, ένα θέμα που έχει απασχολήσει τα δικαστήρια είναι η περίπτωση αποχής των δικηγόρων. Το άρθρο 349 παρ. 3 του ΚΠΔ ορίζει ότι: “Η αποχή των δικηγόρων αποτελεί σημαντικό αίτιο για την αναβολή των ποινικών δικών και δεν περιλαμβάνεται στους περιορισμούς της παραγράφου 1”. Έτσι, ο Άρειος Πάγος σε απόφασή του²⁶ δέχεται ότι αποτελεί λόγο αναίρεσης η προσωρινή αποχή των δικηγόρων από παραστάσεις μεταξύ άλλων και ενώπιον δικαστηρίων. Επίσης, ότι δεν έχει έννομη σημασία ότι ο παριστάμενος δικηγόρος του αναιρεσείοντος ζήτησε και έλαβε από τον δικηγορικό σύλλογο άδεια παραστάσεως στο ακροατήριο, υπό την προϋπόθεση να γνωστοποιήσει την απόφαση του συλλόγου στον δικηγόρο του αναιρεσιβλήτου. Ανάλογη ήταν και η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας²⁷, το οποίο έκρινε ότι: “προς διασφάλιση του δικαιώματος παροχής εννόμου προστασίας των διαδίκων πρέπει η συζήτηση της υποθέσεως να αναβάλλεται, όταν δεν παρίστανται όλα τα μέρη διαρκούσης της αποχής των δικηγόρων”. Αναλόγως, πρέπει να αναβληθεί η συζήτηση,

²⁵ ΑΠ 2339/2002,Ποιν.Λογ.2002,σελ.2582

ΑΠ 1079/2003,Ποιν.Λογ.2003,σελ.1165

²⁶ ΑΠ 213/1992,ΤοΣ.1992,σελ793

²⁷ ΣτΕ 3982/1992,Δ/νη1993,σελ686

εφόσον υπάρχει αποδεδειγμένο κώλυμα του επιλεγμένου από τον κατηγορούμενο συνηγόρου, ενόψει του άρθρου 6 παρ. 3 της ΕΣΔΑ²⁸.

Τρίτο, δίδεται το δικαίωμα δωρεάν παροχής συνηγόρου, όταν ο κατηγορούμενος δεν έχει την οικονομική ευχέρεια να πληρώσει την αμοιβή του, εφόσον αυτό απαιτείται για το *συμφέρον της δικαιοσύνης*. Το δικαίωμα αυτό, όπως προαναφέρθηκε κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 3 της ΕΣΔΑ, ωστόσο ισχύει και ως απόρροια του άρθρου 20 του Συντάγματος, το οποίο αναφέρεται στο *δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας*. Άλλωστε, το δικαίωμα αυτό καθιερώνεται κατά την ανάκριση με το άρθρο 100 παρ. 3 ΚΠΔ, που υποχρεώνει τον ανακριτή να διορίσει αυτεπαγγέλτως συνήγορο, αν το ζητήσει ρητά ο κατηγορούμενος.

Τέλος, πρέπει να γίνει αναφορά στο δικαίωμα του κατηγορουμένου να επικοινωνεί και να συνεννοείται με τον συνήγορό του, προκειμένου από κοινού να ετοιμάσουν την υπεράσπισή του. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας στο ακροατήριο αυτό προβλέπεται στο άρθρο 366 παρ. 3 του ΚΠΔ. Η επικοινωνία αυτή του κατηγορουμένου με τον συνήγορό του είναι θεμελιακής σημασίας και αποτελεί βασική προϋπόθεση για να επιτελέσει με αποτελεσματικότητα η υπεράσπιση το έργο της. Η παραβίαση των διατάξεων που αφορούν στην εμφάνιση, εκπροσώπηση και υπεράσπιση του κατηγορουμένου και την άσκηση των αναγνωριζομένων σ' αυτόν δικαιωμάτων επιφέρει απόλυτη ακυρότητα κατά το άρθρο 171 παρ. 1 στοιχείο δ' του ΚΠΔ και γεννά λόγο αναίρεσης κατά το άρθρο 510 ΚΠΔ. Αξιοσημείωτο είναι ότι το ΕΔΔΑ έκρινε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 3 στοιχείο γ' της ΕΣΔΑ την άρνηση των Δικαστικών Αρχών, παρά τη σχετική αίτηση του κατηγορουμένου, να ελέγξουν αν ο ορισθείς από το δικηγορικό Σύλλογο ως συνήγορος του, τον υπερασπίζεται αποτελεσματικά και πραγματικά²⁹.

2.6 Δικαίωμα εξετάσεως μαρτύρων

Σύμφωνα με το δικαίωμα αυτό ο κατηγορούμενος δύναται να εξετάσει ή να ζητήσει την εξέταση των μαρτύρων κατηγορίας και να εξασφαλίσει την

²⁸ ΑΠ 880/1999, ΝοΒ1999, σελ. 1473

²⁹ ΕΔΔΑ, Απόφαση Daud κατά Πορτογαλίας, 21/4/1998

παρουσία και την εξέταση των μαρτύρων υπεράσπισης με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους μάρτυρες κατηγορίας. Αφορά λοιπόν την εμμάρτυρη απόδειξη και όπως γίνεται δεκτό από το ΕΔΔΑ η εξέταση των μαρτύρων πρέπει να γίνεται σε δημόσια συνεδρίαση παρουσία του κατηγορουμένου. Αυτό λοιπόν, δέχτηκε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην απόφαση Van Mechelen κατά Ολλανδίας της 23^{ης} Απριλίου του 1997. Στη συγκεκριμένη υπόθεση οι μοναδικοί μάρτυρες κατηγορίας δεν εξετάστηκαν σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο, αλλά από τον ανακριτή. Έτσι, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι δεν τους προσφέρθηκε η δυνατότητα εξετάσεως των μαρτύρων και αμφισβητήσεως των δηλώσεών τους με αποτέλεσμα την παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 3 στοιχείο δ' της ΕΣΔΑ. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα εξέτασης των μαρτύρων από τους κατηγορουμένους, καθώς θα μπορούσε να προστατευθεί η ανωνυμία των μαρτύρων με έναν άλλο τρόπο, όπως η μεταμφίεσή τους. Παράλληλα, επισήμανε ότι μία καταδίκη δε δύναται να στηριχθεί αποκλειστικά ούτε σε ένα καθοριστικό σημείο επί ανωνύμων δηλώσεων. Τέλος, τόνισε ότι τα στοιχεία της αποδείξεως πρέπει καταρχήν να παρουσιάζονται ενώπιον του κατηγορουμένου σε δημόσια συνεδρίαση και ότι ο αυτός τρόπος εξέτασης των μαρτύρων στερήσει από τον κατηγορούμενο τη δυνατότητα να αμφισβητήσει τη μαρτυρία κατηγορίας.

Πάντως, όσον αφορά την κατάθεση μαρτύρων υπό καθεστώς ανωνυμίας, όπως προαναφέρθηκε, γίνεται δεκτό ότι η καταδίκη του κατηγορουμένου δεν μπορεί να στηριχτεί αποκλειστικά ή κυρίως στην κατάθεση του μάρτυρα αυτού. Ωστόσο, οι αρχές της δίκαιης δίκης επιβάλλουν σε ορισμένες περιπτώσεις να ισοσταθμιστούν τα δικαιώματα υπεράσπισης του κατηγορουμένου με τα συμφέροντα των μαρτύρων που καταθέτουν. Το ΕΔΔΑ κάνει γενικά δεκτό, ότι η ανωνυμία του μάρτυρα και η μη ευθεία εξέτασή του στο ακροατήριο, αποτελεί έσχατο μέτρο προστασίας του, ιδιαίτερα επιβλαβές για το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου. Γι' αυτό πρέπει να δικαιολογείται επαρκώς η χρήση του μέτρου αυτού και να είναι πράγματι το λιγότερο επαχθές για την υπεράσπιση. Τελειώνοντας, όσον αφορά την ελληνική νομολογία, ο Άρειος Πάγος σε πρόσφατη απόφασή του³⁰ έκρινε ότι

³⁰ ΑΠ 663/2002, Ποιν. Λογ. 2002, σελ. 755

“Δεν προκαλείται απόλυτη ακυρότητα λόγω παραβίασης του δικαιώματος υπεράσπισης του κατηγορουμένου, όταν το δικαστήριο, με τη σύμφωνη γνώμη του συνηγόρου του απέχει από την εξέταση μάρτυρα του κατηγορητηρίου, που έχει κηρυχθεί ένοχος ηθικής αυτοουργίας σε μία από τις επίδικες πράξεις.”

2.7 Δικαίωμα σε διερμηνέα

Το τελευταίο από τα δικαιώματα του κατηγορουμένου για να πετύχει αποτελεσματική υπεράσπιση, όπως απαριθμούνται από το άρθρο 6 παρ. 3 της ΕΣΔΑ, είναι η δωρεάν παράσταση διερμηνέα, εφόσον δεν κατανοεί την ελληνική γλώσσα. Πιο συγκεκριμένα το δικαίωμα αυτό έγκειται στην παράσταση ικανού, ειδικευμένου διερμηνέα ή μεταφραστή ούτως ώστε ο κατηγορούμενος να γνωρίζει τις κατηγορίες που του απαγγέλλονται και να κατανοεί τη διαδικασία. Το δικαίωμα πρόσβασης σε ικανό διερμηνέα και μεταφραστή των βασικών εγγράφων είναι θεμελιώδες καθώς ο κατηγορούμενος πρέπει να κατανοεί γιατί κατηγορείται. Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται σε διεθνείς πράξεις και ιδίως στο άρθρο 6 παρ. 3 στοιχείο ε΄ της ΕΣΔΑ. Σύμφωνα με το τελευταίο το δικαίωμα για δωρεάν διερμηνεία δε συνεπάγεται υποχρέωση γραπτής μετάφρασης όλων των εγγράφων της διαδικασίας, αλλά πάντως πρέπει να διασφαλιστεί η δυνατότητα του κατηγορουμένου να λάβει γνώση της εναντίον του κατηγορίας και να αμυνθεί. Γι' αυτό απαιτείται να επαληθεύεται η καταλληλότητα της παρεχόμενης στην πράξη διερμηνείας.

Όσον αφορά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, το τελευταίο έκρινε³¹ ότι αντίκειται στο δικαίωμα για δωρεάν διερμηνεία η προσωρινή μόνο απαλλαγή από την υποχρέωση πληρωμής ενός διερμηνέα και η δυνατότητα των εθνικών δικαστηρίων να καταλογίσουν τα έξοδα διερμηνείας στον κατηγορούμενο που δικάζεται. Επίσης διακήρυξε ότι “το συγκεκριμένο δικαίωμα δεν περιορίζεται στη διερμηνεία των λεγομένων κατά τη δικάσιμο, αλλά εκτείνεται στη μετάφραση ή στη διερμηνεία κάθε πράξεως της διαδικασίας που αφορά τον

³¹ ΕΔΔΑ, Απόφαση Luedicke, Belkacem και Koc κατά Γερμανίας, 28 Νοεμβρίου 1978.

κατηγορούμενο και που απαιτείται να εννοήσει προκειμένου να ικανοποιηθεί η αρχή της δίκαιης δίκης και να ασκήσει αποτελεσματικά τα δικαιώματα που ανάγονται στην υπεράσπισή του”.

Ανάλογο είναι και το περιεχόμενο των αποφάσεων των ελληνικών δικαστηρίων για το δικαίωμα δωρεάν διερμηνέα, όπως κατοχυρώνεται από το άρθρο 6 παρ. 3 στοιχείο ε΄ της ΕΣΔΑ. Κατά τα ανωτέρω “έχει κηρυχθεί άκυρη η ομολογία της κατηγορουμένης που δόθηκε κατά τη διάρκεια της αστυνομικής προανάκρισης, δεδομένου ότι, καίτοι είχε ζητήσει συνήγορο και διερμηνέα και ουδέποτε παραιτήθηκε των υπερασπιστικών της δικαιωμάτων, ουδέποτε της παρασχέθηκαν³².” Η πράξη αυτή της προδικασίας κηρύχθηκε άκυρη λόγω παράβασης του άρθρου 171 παρ. 1 στοιχείο δ΄ του ΚΠΔ, καθώς η κατηγορούμενη έδωσε την απολογία χωρίς να γνωρίζει την ελληνική γλώσσα και χωρίς την παρουσία πληρεξούσιου δικηγόρου, για να διερμηνευθούν τα όσα της απείγγειλαν ως κατηγορία και για να την υπερασπιστεί ο δεύτερος.

2.8 Δικαίωμα σιωπής

Από το τεκμήριο αθωότητας απορρέει και το *δικαίωμα σιωπής* του κατηγορουμένου. Ο κατηγορούμενος λοιπόν, μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του με παθητική στάση. Όχι μόνο δεν υποχρεούται να αποδείξει την αθωότητά του αλλά μπορεί να αρνηθεί να αντικρούσει την κατηγορία και να απαντήσει, χωρίς ταυτόχρονα να συμπεραίνεται ότι ομολογεί την ενοχή του. Στην απόφαση “Telfner κατά Αυστρίας”, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι: “Στα εθνικά δικαστήρια εναπόκειται να εκτιμούν τις αποδείξεις ενώπιόν τους, ενώ εναπόκειται, στο ΕΔΔΑ να διαπιστώσει αν οι διαδικασίες, θεωρούμενες στο σύνολό τους, ήταν δίκαιες, το οποίο στην περίπτωση των ποινικών δικαστηρίων περιλαμβάνει την τήρηση του τεκμηρίου αθωότητας. Το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ απαιτεί, όταν ασκούν τα καθήκοντά τους τα μέλη ενός δικαστηρίου, να μην εκκινούν με την προσχηματισμένη αντίληψη ότι ο κατηγορούμενος έχει τελέσει το έγκλημα, για το οποίο κατηγορείται· το βάρος απόδειξης το φέρει η κατηγορούσα αρχή και

³² Συμβ. Εφαθ 1716/2000, Ποι.Δ/νη2000, σελ838

κάθε αμφιβολία πρέπει να ωφελεί τον κατηγορούμενο”. Περαιτέρω στη συγκεκριμένη υπόθεση το ΕΔΔΑ θεώρησε ότι “η συναγωγή αρνητικών συμπερασμάτων (- ενδείξεων ενοχής) από τη σιωπή ενός κατηγορούμενου μπορεί επίσης να είναι επιτρεπτή σε ένα δικονομικό σύστημα, όπως το αυστριακό, όπου τα δικαστήρια εκτιμούν ελεύθερα τις αποδείξεις ενώπιόν τους, εφόσον όμως οι αποδείξεις που προσκομίστηκαν είναι τέτοιες, ώστε το μόνο, κατά την κοινή λογική συμπέρασμα που μπορεί να συναχθεί από τη σιωπή του κατηγορουμένου να είναι ότι αυτός δεν είχε τι να απαντήσει στην κατηγορία που θεμελιώθηκε εναντίον του”.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το τεκμήριο αθωότητας είναι ένα θεμελιώδες δικαίωμα που περιέχεται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) και στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔΕΕ). Το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) προβλέπει ότι η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.

Το τεκμήριο αθωότητας αναφέρεται στο άρθρο 6 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ (δικαίωμα στη χρήση και απονομή δικαιοσύνης): «Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του» και στο άρθρο 48 του ΧΘΔΕΕ (τεκμήριο αθωότητας και δικαιώματα της υπεράσπισης): «1. Κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με το νόμο. 2. Διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων της υπεράσπισης σε κάθε κατηγορούμενο.»

Η σπουδαιότητα του τεκμηρίου, οι συνέπειες της παραβίασής του (απόλυτη ακυρότητα βάσει του 171ΚΠοινΔ), η υπερνομοθετική ισχύς του

στην ελληνική έννομη τάξη καθώς και η θέση του στην ΕΣΔΑ, στο ΧΘΔΕΕ και στο ΣχΕυρΣυντ μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ορθότερο είναι να το συλλάβουμε ως αυτοτελές δικαίωμα που συμπληρώνει τα λοιπά συνταγματικά δικαιώματα.

Όσον αφορά τα δικαιώματα του κατηγορουμένου, αυτά δεν καθιερώνονται ρητά από το ελληνικό σύνταγμα. Αποτελούν ωστόσο εξειδίκευση του *δικαιώματος για παροχή έννομης προστασίας*, γι' αυτό και θεμελιώνονται στο *άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος*. Η κατοχύρωση τους προκύπτει από τα διεθνή κείμενα που κατοχυρώνουν το τεκμήριο αθωότητας. Ωστόσο, αποτελούν κανόνα του ελληνικού εσωτερικού δικαίου, υπερνομοθετικής ισχύος, βάσει του *άρθρου 28παρ.1 του Συντάγματος*,

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, αν και δεν προβλέπεται ρητά από το Σύνταγμα αποτελεί κανόνα της εθνικής έννομης τάξης, υπερνομοθετικής ισχύος μάλιστα, σύμφωνα με το άρθρ. 28 παρ. 1 Σ καθώς διατυπώνεται στο άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ η οποία έχει κυρωθεί από την Ελλάδα. Από την ουσία του τεκμηρίου συνάγεται, ότι αντικείμενο απόδειξης στην ποινική δίκη αποτελεί κατά βάση μόνο η ενοχή του κατηγορουμένου, στο μέτρο που η αθωότητά του τεκμαίρεται μέχρις αποδείξεως του εναντίου. Το τεκμήριο αθωότητας αποτελεί κανόνα που αφορά το περιεχόμενο και όχι το βάρος απόδειξης. Επίσης, ως προς τη νομική του φύση, αποτελεί δικαίωμα του κατηγορουμένου παρά γενική αρχή του δικαίου. Ισχυρό επιχείρημα υπέρ αυτής της άποψης αποτελεί και το γεγονός, ότι η παραβίασή του ως γενικής αρχής δεν θα έχει καμία συνέπεια. Αντίθετα η παραβίασή του ως δικαίωμα του κατηγορουμένου γεννά απόλυτη ακυρότητα κατά το άρθρο 171 παρ.1περ.δ',ΚΠοινΔ. Προκειμένου να ισχύσει το τεκμήριο πρέπει να έχουμε μια δίκη σχετική με κάποιο έγκλημα. Αυτονόητο, βέβαια είναι ότι ο φορέας του τεκμηρίου φέρει την ιδιότητα του κατηγορουμένου. Το τεκμήριο αθωότητας παύει να λειτουργεί από τη στιγμή που θα δημοσιευτεί καταδικαστική απόφαση. Το τεκμήριο αθωότητας δεσμεύει τα κρατικά όργανα τα οποία

μετέχουν στην εκδίκαση μιας ποινικής δίκης ενώ παράλληλα αναπτύσσει *τριτενέργεια* στον ιδιωτικό χώρο, η οποία σήμερα πια αναγνωρίζεται ρητά από αναθεωρημένο άρθρο 25§1 του Συντάγματός μας.

Η πρώτη συνέπεια του τεκμηρίου αθωότητας είναι ότι ο κατηγορούμενος δεν είναι υποχρεωμένος να αποδείξει ότι είναι αθώος αλλά και ότι η συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια της δίκης δεν είναι απόδειξη της ενοχής του. Επιπρόσθετα, η αρχή *in dubio pro reo* αποτελεί μία από τις συνέπειες και αρχές στις οποίες αναλύεται το τεκμήριο αθωότητας. Από τις πιο σημαντικές συνέπειες είναι και η απαγόρευση επιβολής μέτρων τα οποία φέρουν το χαρακτήρα ποινής. Επίσης, συμφωνά με τη νομοθεσία, οι δικαστικές αποφάσεις πρέπει να αιτιολογούνται ειδικά και εμπεριστατωμένα. Τέλος άμεση συνέπεια της ισχύος του τεκμηρίου μέχρι την απαγγελία της αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης αποτελεί η καθιέρωση του ανασταλτικού αποτελέσματος των ένδικων μέσων.

Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου δεν καθιερώνονται ρητά από το ελληνικό σύνταγμα, αποτελούν ωστόσο εξειδίκευση του *δικαιώματος για παροχή έννομης προστασίας*, γι' αυτό και θεμελιώνονται στο *άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος*. Η κατοχύρωση τους προκύπτει από τα διεθνή κείμενα που κατοχυρώνουν το τεκμήριο αθωότητα: σύμφωνα με την ΕΣΔΑ ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα πληροφόρησης της κατηγορίας με την οποία βαρύνεται, δικαίωμα διευκόλυνσης της προστασίας της υπεράσπισης, δυνατότητα να *υπερασπιστεί ο ίδιος τον εαυτό του* και δικαίωμα παράστασης με συνήγορο. Τέλος ο κατηγορούμενος δύναται να εξετάσει ή να ζητήσει την εξέταση των μαρτύρων κατηγορίας καθώς και να ζητήσει τη δωρεάν παράσταση διερμηνέα, εφόσον δεν κατανοεί την ελληνική γλώσσα.

ΒΑΣΙΚΑ ΛΗΜΜΑΤΑ

Τεκμήριο αθωότητας

Δικαίωμα υπεράσπισης

ΕΣΔΑ

In dubio pro reo

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΓΡΑΠΤΗ

Αλεξιάδης Σ., Ανθρώπινα δικαιώματα – Ποινική Καταστολή, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη

Ανδουλάκης Ν., Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007

· Γαρδίκας Κ.Γ., Ο συνήγορος στην ποινική δίκη, εκδόσεις Αφοί Τζάκα, Αθήνα 1973.

· Δαγτόγλου Δ.Π., Συνταγματικό δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005

· Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά δικαιώματα- Γενικό μέρος, τόμος Γ', εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005

· Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά δικαιώματα, παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, τόμος III, Αθήνα 2004

· Δημητρόπουλος Α., Γενική Συνταγματική Θεωρία, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, τόμος Α', εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2004

· Εταιρία δικαστικών μελετών, Η δημοκρατική νομιμοποίηση του δικαστή και το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1993

· Εταιρεία Ποινικού Δικαίου, Γ' Πανελλήνιο Συνέδριο, Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου στην ποινική διαδικασία γενικά, εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Αθήνα, 1991

· Ηλιοπούλου – Στράγγα Τ., Χρήση Παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, εκδόσεις Α. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2003

· Κάβουρας Β. Γ., Το τεκμήριο αθωότητας, εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003

· Καμίνης Β. Γ., Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων, εκδόσεις Α. Σάκκουλα, 1998

Καρράς Αργ., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, εκδ. Αντ Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2007

- Μάνεσης Ι. Αρ., Συνταγματικά Δικαιώματα και Ατομικές Ελευθερίες, Πανεπιστημιακές παραδόσεις, δ' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα Θεσσαλονίκη 1982.
- Μαργαρίτης Λ., Η προστασία του κατηγορουμένου και του θύματος στην ποινική δίκη, Εταιρία νομικών Βορείου Ελλάδος, εκδόσεις Α. Σάκκουλα, 1991
- Μυλωνάς Ι.Ι., Η εφαρμογή του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ από το ΕΔΔΑ στις ποινικές υποθέσεις κατά Ελλάδος, Πρακτικά β' Επιστημονικού Συνεδρίου.
- Παραράς Ι.Π., Σύνταγμα και ΕΣΔΑ, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2001,
- Σαρμάς Δ.Ι., Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Συνταγματικό δίκαιο στην Ευρώπη, Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Επιτροπής, εκδόσεις Α. Σάκκουλα 1998,
- Σατλάνης Ν.Χ., Εισαγωγή στο δίκαιο της Διεθνούς Προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003,
- Χρυσόγονος Κ.Χ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2η αναθεωρημένη και συμπληρωμένη έκδοση, Αθήνα 2002.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ

<http://europa.eu.int>

<http://cmiskp.echr.coe.int>

<http://www.law.uoa.gr/~adimitrop>

NΟΜΟΛΟΓΙΑ

681/2000ΑΠ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΑΘΩΩΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Πότε υπάρχει έλλειψη αιτιολογίας στην αθωωτική απόφαση ενόψει του τεκμηρίου αθωότητας του άρ. 6 παρ.2 της ΕΣΔΑ. Αναιρείται η προσβαλλόμενη μόνον καθόσον αφορά την αθώωση των κατηγορουμένων για την παράβαση του άρ. 14 του Ν. 146/1914 περί αθέμιτου ανταγωνισμού λόγω ελλείψεως αιτιολογίας, διότι δεν αιτιολογείται γιατί δεν επείσθη το δικαστήριο ως προς την ενοχή των κατηγορουμένων για την ως άνω παράβαση, για την οποία μάλιστα καταδικάσθηκαν πρωτοδίκως, μη αρκούσης της αρνητικής απλώς διαπίστωσης ότι δεν απεδείχθη η τέλεση της εν λόγω αξιοποιήσιμης πράξεως ή έστω η συνδρομή ενός μόνου όρου της (του δόλου).

970/1998ΔΕφΠειρ ΑΚΡΟΑΣΗ ΔΙΟΙΚΟΥΜΕΝΟΥ - ΕΣΡ

Αρμοδιότητες Εθνικού Συμβουλίου ραδιοτηλεόρασης. Επιβολή προστίμου. Η σύμβαση της Ρώμης δεν κωλύει τα κράτη να θεσπίσουν διατυπώσεις, περιορισμούς, όρους ή κυρώσεις στην λήψη, μετάδοση πληροφοριών. Νέοι ισχυρισμοί σε έφεση.

5/2000ΑΠ (ΟΛΟΜ.)

ΑΝΑΙΡΕΣΗ - ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ Αναίρεση κατά καταδικαστικής απόφασης. Αν αναιρεθεί η καταδικαστική απόφαση μόνο ως προς την ποινή, έχει κριθεί πλέον αμετάκλητα η ενοχή. Το δικαστήριο της ουσίας, στο οποίο παραπέμπεται η υπόθεση, περιορίζεται στην επιβολή νέας ποινής και δεν έχει εξουσία να ερευνήσει την ενοχή. Εφόσον όμως το δικαστήριο της παραπομπής επιβάλλει, ύστερα από επιμέτρηση, νέα ποινή, η απόφασή του είναι και αυτή "καταδικαστική". Αντίθετη μειοψηφία.

592/1999ΑΠ (ΤΜ.Ε)

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ - ΑΝΤΙΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΚΑΙΗ ΔΙΚΗ Μπορεί να θεμελιωθεί λόγος αναιρέσεως από την παραβίαση των αρχών της δίκαιης δίκης σε συνδυασμό με άλλη πλημμέλεια που υπάγεται στους προβλεπόμενους στο άρθρο 510 ΚΠΔ λόγους, όπως είναι η απόλυτη ακυρότητα. Η παραπομπή της υποθέσεως σε άλλο δικαστήριο για λόγους δημοσίας τάξεως δεν στερεί τον κατηγορούμενο των υπερασπιστικών του δικαιωμάτων.

313/1999ΑΠ (ΤΜ.ΣΤ)
ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ - ΑΡΧΕΣ ΔΙΚΑΙΗΣ ΔΙΚΗΣ

699/2000ΑΠ (ΤΜ.Ε)
ΑΠΟΔΕΙΞΗ - ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

284/1999ΑΠ (ΤΜ.Δ) ΑΠΟΔΕΙΞΗ - ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ
Η λήψη υπόψη αποδεικτικού μέσου, του οποίου δεν έγινε επίκληση, ιδρύει λόγω αναιρέσεως του άρθρ. 559.11 ΚΠολΔ. Τρόπος επίκλησης με παράθεση

πρωτόδικων προτάσεων στις προτάσεις του δεύτερου βαθμού.

768/1998ΑΠ

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ - ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ Πότε υπάρχει ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία στην δικαστική απόφαση. Αναιρείται η προσβαλλόμενη αθωωτική απόφαση για βιασμό από κοινού λόγω ελλείψεως αιτιολογίας, διότι δεν αναφέρονται πραγματικά περιστατικά αναγόμενα στις περιστάσεις τελέσεως του εγκλήματος κατά τόπο και χρόνο, οι συλλογισμοί και οι κρίσεις του δικαστηρίου σε σχέση με αυτά, ενώ η απλή αναφορά στις καταθέσεις του θύματος και του μάρτυρα κατηγορίας δεν αντικαθιστά την κατά νόμο υποχρεωτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών. την αγόρευσή του, θεωρείται ως ευχή, η μη αποδοχή της οποίας δεν θα έχει ανάγκη ειδικής αιτιολόγησης.

925/2004 ΑΠ

Εφεση. Εκπροσώπηση του εκκαλούντος κατηγορουμένου από συνήγορο που έχει ειδική πληρεξουσιότητα. Η αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου στη δίκη μπορεί να εξασφαλιστεί με άλλα μέσα και όχι με την αποστέρηση του δικαιώματος υπεράσπισής του με συνήγορο και όταν ακόμη η απουσία του είναι ηθελημένη και αδικαιολόγητη, διαφορετικά παραβιάζεται το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ.

730/2003ΑΠ

Κατά το άρθρο 501 παρ.1 ΚΠΔ, αν, κατά την συζήτηση της υπόθεσης, ο εκκαλών δεν εμφανισθεί αυτοπροσώπως ή δια συνηγόρου, όταν αυτό επιτρέπεται, η έφεση απορρίπτεται, ως ανυποστήρικτη, ενώ, κατά την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, αν το δικαστήριο πεισθεί, ότι ο εκκαλών δεν μπόρεσε να εμφανισθεί αυτοπροσώπως για λόγους ανώτερης βίας ή για άλλα ανυπέρβλητα αίτια, μπορεί, με ειδικά αιτιολογημένη απόφασή του, να επιτρέψει την εκπροσώπησή του από συνήγορο, που έχει ειδική πληρεξουσιότητα, οπότε ο εκκαλών θεωρείται, ότι δικάζεται σαν να ήταν παρών και ο συνήγορός του τον εκπροσωπεί πλήρως.

Εξάλλου, με το άρθρο 6 παρ.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ΝΔ 52/1974 και έχει, κατά το άρθρο 28 παρ.1 του Συντάγματος, υπερνομοθετική ισχύ, αναγνωρίζεται στον κατηγορούμενο δικαίωμα για δίκαιη δίκη και στην παράγραφο 3 περίπτωση γ' του άρθρου αυτού προβλέπεται ειδικότερα, ότι κάθε κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να υπερασπίσει ο ίδιος τον εαυτό του ή να αναθέσει την υπεράσπιση του σε συνήγορο της επιλογής του. Από τις παραπάνω, υπερνομοθετικής ισχύος, διατάξεις της ΕΣΔΑ, προκύπτει, καταρχήν, ότι το συστατικό της δίκαιης δίκης δικαίωμα δικαστικής

ακρόασης του κατηγορουμένου, σε συνδυασμό με το δικαίωμά του να έχει συνήγορο υπεράσπισης περιλαμβάνει και το δικαίωμά του να εκπροσωπηθεί από πληρεξούσιο δικηγόρο, αν δεν επιθυμεί να εμφανισθεί αυτοπροσώπως. Ο εθνικός νομοθέτης δεν εμποδίζεται από τις εν λόγω διατάξεις ν' αποθαρρύνει, με μέτρα, που αυτός επιλέγει, την αδικαιολόγητη απουσία του κατηγορουμένου, ενόψει της σημασίας, που έχει, για την διεξαγωγή δίκαιης δίκης, η αυτοπρόσωπη εμφάνιση του στην ποινική διαδικασία, τα μέτρα, όμως, αυτά, δεν μπορούν να καταλύουν το θεμελιώδες δικαίωμα του κατηγορουμένου να υπερασπισθεί τον εαυτό του, εκπροσωπούμενος από συνήγορο υπεράσπισης. Το δικαίωμα αυτό είναι υπέρτερο από την ανάγκη αυτοπρόσωπης παρουσίας του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη και συνεπώς ο εθνικός νομοθέτης δεν δικαιούται να τιμωρεί τον κατηγορούμενο με την αποστέρηση του δικαιώματος υπεράσπισής του με συνήγορο και όταν ακόμη είναι θελημένη και αδικαιολόγητη, καθόσον, μάλιστα, η αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου είναι δυνατόν να εξασφαλισθεί με άλλα μέσα και όχι με την στέρηση του δικαιώματος υπεράσπισής του (Ολ.ΑΠ 9/2002).

Οι ανεραισίωντες κατηγορούμενοι, που είχαν καταδικασθεί, δεν εμφανίσθηκαν αυτοπροσώπως κατά την συζήτηση των εφέσεων, που άσκησαν κατά της παραπάνω απόφασης, αλλά ζήτησαν να εκπροσωπηθούν από συνήγορο, που είχε ειδική πληρεξουσιότητα, επικαλούμενοι γι' αυτό την συνδρομή ανυπέρβλητων κωλυμάτων. Η απόρριψη, όμως του ως άνω αιτήματος των απόντων κατηγορουμένων παραβιάζει τις προεκτεθείσες, υπερνομοθετικής ισχύος, διατάξεις του άρθρου 6 παράγραφο 1 και 3γ της ΕΣΔΑ και ειδικότερα στο συστατικό της δίκαιης δίκης δικαίωμα δικαστικής ακρόασης και υπεράσπισης των κατηγορουμένων. Το προδιαληφθέν Δικαστήριο, άρα, με το ν' απορρίψει το αίτημα εκπροσώπησης των εκκαλούντων κατηγορουμένων και ήδη αναιρεσιόντων από συνήγορο κατά την εκδίκαση των εφέσεων τους εναντίον της ανωτέρω απόφασης του προαναφερθέντος Μονομελούς Πλημ/κειού, παραβίασε το δικαίωμα υπεράσπισης αυτών και υπέπεσε έτσι, σε απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 171 παρ. 1δ` ΚΠΔ), που συνιστά, κατά το άρθρο 510 παρ.1Α` ΚΠΔ, λόγο αναίρεσης, ακολούθως δε, με το ν' απορρίψει ως ανυποστήρικτες, τις εφέσεις των αναιρεσιόντων, υπερέβη την εξουσία του, που αποτελεί αναιρετικό λόγο, κατ' άρθρο 510 παρ.1Θ` ΚΠΔ, κατά τους βάσιμους περί τούτο πρόσθετους λόγους αναίρεσης γι' αυτό και πρέπει ν' αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση και να παραπεμφθεί η υπόθεση, για νέα συζήτηση, στο παραπάνω Τριμελές Πλημ/κείο Θεσσαλονίκης, αφού είναι δυνατή η σύνθεσή του από άλλους

δικαστές, εκτός εκείνων, που την είχαν δικάσει προηγουμένως (άρθρο 519 ΚΠΔ).

NOMΟΛΟΓΙΑ Ε.Δ.Α.Δ. (πηγή <http://cmiskp.echr.coe.int>)

Στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) διατυπώνονται οδηγίες σχετικά με τα συστατικά στοιχεία του τεκμηρίου αθωότητας³³:

Αφορά μόνο πρόσωπα που «κατηγορούνται για ποινικό αδίκημα». Ο κατηγορούμενος πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν να μην είχε διαπράξει κανένα αδίκημα έως ότου το κράτος, μέσω των διωκτικών αρχών, συγκεντρώσει επαρκείς αποδείξεις βάσει των οποίων ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο σχηματίζει πεποίθηση ότι είναι ένοχος. Το τεκμήριο αθωότητας «απαιτεί [...] τα μέλη του δικαστηρίου να μην είναι προκατειλημμένα ότι ο κατηγορούμενος έχει διαπράξει την αξιόποινη πράξη για την οποία κατηγορείται». Δεν θα πρέπει να κηρύσσεται ένοχος από δικαστήριο προτού διαπιστωθεί η ενοχή του. Δεν θα πρέπει να προφυλακίζεται παρά μόνον αν υπάρχουν επιτακτικοί λόγοι. Σε περίπτωση προφυλάκισης, θα πρέπει να του παρέχονται συνθήκες κράτησης σύμφωνες με την τεκμαιρόμενη αθωότητά του. Το βάρος της αποδείξεως της ενοχής του κατηγορουμένου έχει το κράτος και κάθε αμφιβολία είναι υπέρ του κατηγορουμένου. Ο τελευταίος πρέπει να είναι σε θέση να αρνηθεί να απαντήσει σε ερωτήσεις. Γενικότερα δεν θα πρέπει να αναμένεται να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία που τον ενοχοποιούν. Δεν θα πρέπει να δημευθούν περιουσιακά του στοιχεία χωρίς την τήρηση των κατάλληλων δικονομικών εγγυήσεων.

27/4/2006

ΕυρΔΔΑ ΧΩΡΟΜΙΔΗΣ κατά Ελλάδας (άρθρο 6§ 1 - δικ. δίκαιης δίκης σε
εύλογο χρονικό διάστημα)

27/4/2006

ΕυρΔΔΑ, ΜΠΑΖΟΥΚΟΣ κατά Ελλάδας (άρθρο 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης σε
εύλογο χρονικό διάστημα).

27/4/2006

³³ Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής, της 26ης Απριλίου 2006, για το τεκμήριο αθωότητας
(**COM(2006) 174** τελικό)

ΕυρΔΔΑ, INEXCO κατά Ελλάδα (άρθρο 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης σε εύλογο χρονικό διάστημα και 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής).
27/4/2006

ΕυρΔΔΑ, ΜΠΑΖΟΥΚΟΣ κατά Ελλάδα (άρθρο 6 § 1), ΧΩΡΟΜΙΔΗΣ κατά Ελλάδα (άρθρο 6 § 1), ΚΟΛΕΤΣΗ κατά Ελλάδα (άρθρο 6 § 1), Sannino κατά Ιταλίας (άρθρο 6 §§ 1 και 3 (γ) και (δ)), Soner κ.ά. κατά Τουρκίας (άρθρα 3, 13 και 6 § 1), Varlı κ.ά. κατά Τουρκίας (άρθρα 6 § 1 και 10), Yılmaz Yildiz Turistik Tesisleri A.Ş. κατά Τουρκίας (δίκαιη ικανοποίηση).
27/4/2006

ΕυρΔΔΑ, Casse κατά Λουξεμβούργου (άρθρα 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης σε εύλογο χρονικό διάστημα, 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής και 6 § 3 (α) - δικ. κατηγορουμένου να ενημερωθεί ταχέως σχετικά με την εναντίον του κατηγορία).

27/4/2006

ΕυρΔΔΑ, ΚΟΛΕCΙ κατά Ελλάδα (άρθρο 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης σε εύλογο χρονικό διάστημα).

26/4/2006

ΕυρΔΔΑ, Nosovets κατά Ουκρανίας (άρθρα 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - δικ. προστασία της ιδιοκτησίας και 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής), Zubko κ.ά. κατά Ουκρανίας (άρθρα 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης και 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - δικ. προστασία της ιδιοκτησίας).
25/4/2006

ΕυρΔΔΑ, Brunçona κατά Φινλανδίας (Δίκαιη ικανοποίηση), Machard κατά Γαλλίας (άρθρα 6 § 1 και 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου), Roux κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1), László Kocsis κατά Ουγγαρίας (άρθρο 6 § 1), Macovei κ.ά. κατά Μολδαβίας (άρθρα 6 § 1 και 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου), Puig Panella κατά Ισπανίας (άρθρο 6 § 2), , Keszthelyi / Zaveczy κατά Ουγγαρίας (άρθρο 6 § 1).
25/4/2006

ΕυρΔΔΑ, Ergoşan κ.ά. κατά Τουρκίας (άρθρα 2 -δικ. στη ζωή και 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής).

20/4/2006

ΕυρΔΔΑ, I.H. κατά Αυστρίας (άρθρο 6 §§ 1, 3 (α) και (β)), Carta κατά Ιταλίας (άρθρο 6 §§ 1, 3 (δ)), Başılik κ.ά. κατά Τουρκίας (άρθρο 6 § 1 - εύλογη διάρκεια), Berk κατά Τουρκίας (φιλικός διακανονισμός). Επαναλαμβανόμενες υποθέσεις: Çelik κ.ά. / İbrahim Yayan / Uzun κατά Τουρκίας (άρθρο 6 § 1), . Υποθέσεις εύλογης διάρκειας διαδικασίας: Defalque κατά Βελγίου(απαράδεκτη), Milošević κατά ΠΔΓΜ.
18/4/2006

ΕυρΔΔΑ, Chadimová κατά Τσεχικής Δημοκρατίας (άρθρα 6 § 1, 8 και 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου), Tariq κατά Τσεχικής Δημοκρατίας (άρθρο 6 § 1), Vezon κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1), Mora do Vale κ.ά. κατά Πορτογαλίας (δίκαιη ικανοποίηση), Katar κ.ά. κατά Τουρκίας (άρθρα 6 § 1 και 5 § 3), Tapıkuclu κ.ά. κατά Τουρκίας(άρθρο 6 § 1), Dickson κατά Ηνωμένου Βασιλείου(άρθρα 8 και 12). Υποθέσεις εύλογης διάρκειας διαδικασιών: Patta / Zbořilová και Zbořil κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, Karácsonyi / Kovač κατά Ουγγαρίας, Kozák / Metzová κατά Τσεχικής Δημοκρατίας.
13/4/2006

ΕυρΔΔΑ, ΜΟΥΖΟΥΚΗΣ κατά Ελλάδα (επαναλαμβανόμενη υπόθεση, άρθρο 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης/πρόσβαση στη δικαιοσύνη).

13/4/2006

Vaturi κατά Γαλλίας (άρθρο 6 §§ 1 και 3 (δ)), Zentar κατά Γαλλίας (άρθρο 6 §§ 1 και 3 (δ)), Fedotona κατά Ρωσίας (άρθρα 6 § 1 και 34), Sukhobokon κατά Ρωσίας (άρθρο 6 § 1). Επαναλαμβανόμενες υποθέσεις: α) ΜΟΥΖΟΥΚΗΣ κατά Ελλάδας (άρθρο 6 § 1), β) Agibalona κ.ά. / Alekhina κ.ά. κατά Ρωσίας (άρθρα 6 § 1 και 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου). Υποθέσεις εύλογης διάρκειας διαδικασίας: Šundon / Lukenda (αρ. 2) / Avdič / Bedi / Blatešič / Goričan / Hriberšek / Jurkošek / Kotnik / Lorbek / Marinović / Muratovič / Ožtek / Pavlovič / Pfeiffer / Požin / Rober / Rozman / Rupnik / Škrablin / Soleša / Stradovnik / Witmajer / Zakonjšek / Zemljič κατά Σλοβενίας.

11/4/2006

ΕυρΔΔΑ, Cabourdin κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1), Fejes / Mohai κατά Ουγγαρίας (άρθρο 6 § 1), Dicle κατά Τουρκίας (αρ. 2) (άρθρο 10), Emin Yaşar / Karakaş και Bayir κατά Τουρκίας (άρθρο 6 § 1), Επαναλαμβανόμενες υποθέσεις: α) Çağdaş Şahin κατά Τουρκίας (άρθρο 6 § 1), β) Erçikdi κ.ά. / Fikri Demir / Mut κατά Τουρκίας (άρθρο 6 § 1), γ) Mehmet Kiliç κατά Τουρκίας (άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου). Υποθέσεις εύλογης διάρκειας διαδικασίας: Société Au Service Du Développement κατά Γαλλίας, Bazil / Koříek κ.ά. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, Csík / Kalló / Kocsis / Kristóf / Ratalics / Vondratsek κατά Ουγγαρίας, Duhamel / Oberling κατά Γαλλίας.

6/4/2006

ΕυρΔΔΑ, ΧΑΤΖΗΜΠΥΡΡΟΣ κ.ά. κατά Ελλάδας (άρθρο 6 §1 - εύλογη διάρκεια της διαδικασίας).

30/3/2006

ΕυρΔΔΑ, ΔΑΜΙΛΑΚΟΣ κατά Ελλάδας (άρθρο 6 §1 - χρηστή απονομή της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα).

30/3/2006

ΕυρΔΔΑ, ΝΑΣΤΟΣ κατά Ελλάδας (άρθρο 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα).

30/3/2006

ΕυρΔΔΑ, ΚΟΛΛΟΚΑΣ κατά Ελλάδας (άρθρο 6 §1 - χρηστή απονομή της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα).

30/3/2006

ΕυρΔΔΑ, ΣΙΜΑΣΚΟΥ κατά Ελλάδας (άρθρο 6 §1 - χρηστή απονομή της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα).

23/3/2006

ΕυρΔΔΑ, Κοπονάλον κατά Ρωσίας (άρθρα 6 § 1 και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου) Επαναλαμβανόμενες υποθέσεις: α) Κρίνοκουά κατά Κροατίας (άρθρο 6 § 1), β) Kur / Ülker κ.ά. κατά Τουρκίας (άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου), γ) Tokay και Ulus κατά Τουρκίας (άρθρο 6 § 1). Διάρκεια διαδικασίας: α) Legios κατά Κύπρου (άρθρα 6 § 1 και 13), β) Siebert κατά Γερμανίας (φιλ. διακανονισμός), γ) Krisper κατά Σλοβενίας (άρθρο 6 § 1).

21/3/2006

ΕυρΔΔΑ, Salé κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1) Επαναλαμβανόμενες υποθέσεις: α) Josan κατά Μολδαβίας (άρθρα 6 § 1 και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου), β) Lupacescu κ.ά. κατά Μολδαβίας (άρθρα 6 § 1 και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου). Zámečníková και Zámečník κατά Τσεχικής Δημοκρατίας (διάρκεια διαδικασίας). Caccini κατά Ιταλίας (άρθρα 6 § 1 και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου).

7/3/2006

ΕυρΔΔΑ, Bačák κατά Τσεχικής Δημοκρατίας (άρθρο 6 § 1), Kajas κατά Φινλανδίας (άρθρο 6 § 1), Besseau κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1), Vesque κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1), Donadze κατά Γεωργίας (άρθρο 6 § 1), Hocaoşulları κατά Τουρκίας(28/2/2006)

ΕυρΔΔΑ, Krasniki κατά Τσεχικής Δημοκρατίας (άρθρο 6 § 1), Plasse-Bauer κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1), Hellborg κατά Σουηδίας (άρθρα 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου και 6 § 1), Savinskiy κατά Ουκρανίας (άρθρο 6 § 1), Jakub κατά Σλοβακίας (άρθρο 6 § 1 - διάρκεια διαδικασίας). Επαναλαμβανόμενες υποθέσεις: α) André / Brenière / Deshayes κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1), β) Tosun κατά Τουρκίας (άρθρο 6 § 1), γ) Garonenko / Komar κ.ά. / Glova και Bregin / Shchukin κατά Ουκρανίας (άρθρα 6 § 1 και 13).

23/2/2006

ΕυρΔΔΑ, Tzekon κατά Βουλγαρίας (άρθρα 2 - δικ. στη ζωή, 3 - απαγόρευση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης κι επίσης, μη διεξαγωγή αποτελεσματικής έρευνας).

23/2/2006

ΕυρΔΔΑ, Latry κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1).

23/2/2006

ΕυρΔΔΑ, Ognyanova και Choban κατά Βουλγαρίας(άρθρα 2 - δικ. στη ζωή και μη διεξαγωγή αποτελεσματικής διερεύνησης θανάτου, 3 - απαγόρευση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, 5 § 1 - δικ. προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας, 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής, 14 - απαγόρευση διακρίσεων).

16/2/2006

ΕυρΔΔΑ, Prikyan και Angelona κατά Βουλγαρίας (άρθρο 6 § 1).

9/2/2006

ΕυρΔΔΑ, Barillon κατά Γαλλίας (άρθρα 6 § 1 και 13). Επαναλαμβανόμενες υποθέσεις: α) Comellini / Otello de Luca κατά Ιταλίας (Φιλ. διακανονισμό/άρθρα 6 § 1 και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου), β) Prenska κ.ά. κατά Ιταλίας (άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου), γ) Bogdanov / Igusheva κατά Ρωσίας (άρθρα 6 § 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου).

31/1/2006

ΕυρΔΔΑ, Dukmedjian κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1), Kranc κατά Πολωνίας (άρθρο 6 § 1), Yurtayev κατά Ουκρανίας (άρθρο 6 § 1). Επαναλαμβανόμενες υποθέσεις: Malinovskiy / Shiker κατά Ουκρανίας (άρθρο 6 § 1). Διάρκεια διαδικασίας: Bernát / Malejčik κατά Σλοβακίας.

24/1/2006

ΕυρΔΔΑ, Ülke κατά Τουρκίας (άρθρο 3 - απαγόρευση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης).

17/1/2006

ΕυρΔΔΑ, Barbier κατά Γαλλίας (άρθρο 6 § 1), Poron κατά Μολδαβίας (Αρ. 1) (δίκαιη ικανοποίηση), Danell κ.ά. κατά Σουηδίας (φιλικός διακανονισμός), Çalişlar κατά Τουρκίας (φιλικός διακανονισμός), Kuzu κατά Τουρκίας (άρθρα 6 § 1 και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου). Επαναλαμβανόμενες υποθέσεις: α) Šroub κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας (άρθρο 6 § 1), β) Akbaba κατά Τουρκίας (άρθρο 6 § 1), γ) Gordeyevy και Gurbik / Tribunskiy / Volkov κατά Ουκρανίας (άρθρο 6 § 1), δ) Konyukhov / Ratnikov κατά Ουκρανίας (άρθρα 6 § 1 και 13), ε) Savenko / Vodoryanov / Voykina κατά Ουκρανίας

(άρθρα 6 § 1 και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου). Διάρκεια διαδικασίας: Hagert κατά Φινλανδίας και Monteiro da Cruz κατά Πορτογαλίας. 12/1/2006

ΕυρΔΔΑ, Kehaya κ.ά. κατά Βουλγαρίας (άρθρα 6 § 1 και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου), Bayrak κ.ά. κατά Τουρκίας (Διάρκεια διαδικασίας: Nicolau κατά Ρουμανίας (άρθρο 6 § 1). 8/12/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση ΓΚΙΛΗ κατά Ελλάδας (Αρθρα 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα και 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής). 8/12/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ και άλλοι κατά Ελλάδας (Αρθρα 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα και 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής). 8/12/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση ΓΙΑΚΟΥΜΕΛΗ κατά Ελλάδας (Αρθρα 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα και 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής). 8/12/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ κατά Ελλάδας (Αρθρα 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα). 6/12/2005

ΕυρΔΔΑ, Αποφάσεις Ρορον κατά Μολδαβίας (Αρ. 2) (Αρθρα 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - προστασία της ιδιοκτησίας), Hornáček κατά Σλοβακίας (Αρθρο 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης), Mikulová κατά Σλοβακίας (Αρθρο 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης), Ağaoğlu κατά Τουρκίας (Αρθρο 6 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης και 8 - δικ. σεβασμού ιδιωτικής ζωής), Fikret Şahin κατά Τουρκίας (Αρθρα 10 - ελευθερία της έκφρασης και 6 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης), İletmiş κατά Τουρκίας (Αρθρα 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα και 8 - δικ. σεβασμού ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής), Mehmet Kaya κατά Τουρκίας(Article 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα). 6/12/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση Ielo κατά Ιταλίας (Αρθρο 6 § 1 - πρόσβαση στη δικαιοσύνη) της ιδιοκτησίας). 22/11/2005

ΕυρΔΔΑ, Αποφάσεις Taal κατά Εσθονίας (Άρθρα 6 §§ 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης και 3 (δ) - δικ. κατηγορουμένου να ζητήσει και να εξετάσει μάρτυρες υπερασπίσεως), Belkiza Kaya κ.ά. κατά Τουρκίας (Άρθρα 2 - δικ. στη ζωή, 3 - απαγόρευση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, 5 - δικ. προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας, 6 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης, 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής), Emire Eren Keskin κατά Τουρκίας(Άρθρο 10 - ελευθερία της έκφρασης και 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης), Antonenko και άλλοι κατά Ουκρανίας (Άρθρα 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα και 2 του Τέταρτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - ελευθερία κινήσεως). Επαναλαμβανόμενες Υποθέσεις: α) Freymuth και Golinelli κατά Γαλλίας (Άρθρο 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης), β) Bulut / Ebru

Demir / Yapiz και άλλοι κατά Τουρκίας (Άρθρο 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης / Δικαστήριο Κρατικής Ασφάλειας), Gayday / Kozhanova / Krutko / Litovokina / Melnikova / Miroshnichenko / Oncharenko / Romanchenko / Tsanga κατά Ουκρανίας (Άρθρα 6 § 1 - πρόσβαση στη δικαιοσύνη, 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - προστασία της ιδιοκτησίας και 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής)(περιλήψεις στα αγγλικά).

3/11/2005

ΕυρΔΔΑ, Αποφάσεις Kostov κατά Βουλγαρίας (Άρθρο 5 §§ 3 και 4 - δικ. προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας), Nedyalkov κατά Βουλγαρίας (Άρθρα 5 §§ 3 και 4 - δικ. προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας και 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα). Επαναλαμβανόμενη υπόθεση: α) Kukalo κατά Ρωσίας (Άρθρο 6 § 1 - δικ. χρηστής απονομής της δικαιοσύνης και Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - προστασία της ιδιοκτησίας).

13/10/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση Σάββας κατά Ελλάδας (Άρθρο 6 § 1 - χρηστή απονομή της δικαιοσύνης σε εύλογο χρονικό διάστημα).

4/10/2005

ΕυρΔΔΑ, Αποφάσεις Cangöz κατά Τουρκίας(Άρθρα 3 - απαγόρευση βασανιστηρίων και απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης και 5 § 3 - δικ. στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια), Çitlikbel κατά Τουρκίας(Άρθρο 6 - δικ. δίκαιης δίκης σε εύλογο χρονικό διάστημα), Ünsal Öztürk κατά Τουρκίας (Άρθρα 7 -μη επιβολή ποινής άνευ νόμου και 10 - ελευθερία της έκφρασης και Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - προστασία της ιδιοκτησίας), Falkovych κατά Ουκρανίας (διαγραφή από το πινάκιο λόγω έλλειψης επιμέλειας του δικηγόρου του προσφεύγοντος και έλλειψης κάθε ένδειξης από τον προσφεύγοντα να συνεχίσει την προσφυγή), Shannon κατά Η.Β. (Άρθρο 6 - δικ. δίκαιης δίκης). Επαναλαμβανόμενες Υποθέσεις: α) Maisons Traditionnelles κατά Γαλλίας (Άρθρο 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης σε εύλογο χρονικό διάστημα); β)Belitskiy / Golovin / Sidenko / Toropov κατά Ουκρανίας(Άρθρο 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης σε εύλογο χρονικό διάστημα), γ)Morozov κατά Ουκρανίας (Άρθρο 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης σε εύλογο χρονικό διάστημα και 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής), δ)Bozhko / Chernobrynko / Mikheyeva / Molchan / Pastukhov / Polonov / Ryabich / Sivokoz / Zhurba κατά Ουκρανίας (Άρθρο 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης σε εύλογο χρονικό διάστημα και Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - προστασία της ιδιοκτησίας), ε)Bitkivska / Nikishin / Svintitskiy και Goncharov / Zyts κατά Ουκρανίας(Άρθρο 6 § 1 - δικ. δίκαιης δίκης σε εύλογο χρονικό διάστημα και 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής και Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - προστασία της ιδιοκτησίας).

29/9/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση Νικοπούλου κατά Ελλάδας (Άρθρο 6 § 1 - δικ. σε δίκαιη δίκη και εύλογη διάρκεια της διαδικασίας).

29/9/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση Μαυρουδής κατά Ελλάδας (Άρθρα 6 § 1 - εύλογη διάρκεια διαδικασίας και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - προστασία της ιδιοκτησίας).

22/9/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση Hüseyin Erturk κατά Τουρκίας (Άρθρο 6 - δικ. σε δίκαιη

δίκη).

22/9/2005

13/9/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση Hamiyet Karlan και άλλοι κατά Τουρκίας(Άρθρα 2 - δικ. στη ζωή και μη κατάλληλη διερεύνηση συνθηκών θανάτου, 3 - απαγόρευση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης και 13 - δικ. αποτελεσματικής προσφυγής, στα αγγλικά).

13/9/2005

ΕυρΔΔΑ, Αποφάσεις Lehtinen κατά Φιλανδίας (άρθρο 6 § 1 - εύλογη διάρκεια διαδικασίας), Gosselin κατά Γαλλίας(άρθρο 5 § 3 - δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια), M.B. κατά Γαλλίας(Άρθρο 6 § 1 - δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης, παραβίαση σε σχέση με τη μη πρόσβαση στην έκθεση του δικαστή, τις εισηγήσεις του Γενικού Εισαγγελέα, μη παραβίαση σε σχέση με την ανεξαρτησία και αμεροληψία του δικαστηρίου), Ivanova κατά Ουκρανίας(Άρθρα 6 § 1 - δικ. σε δίκαιη δίκη και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου - προστασία της ιδιοκτησίας), Lyutykh κατά Ουκρανίας (άρθρο 6 § 1 - δικ. σε δίκαιη δίκη και 13 - δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής).

6/9/2005

ΕυρΔΔΑ, Αποφάσεις: Volf κατά της Δημοκρατίας της Τσεχίας(Άρθρο 6 § 1 - εύλογη διάρκεια της διαδικασίας), Siemianowski κατά Πολωνίας(Άρθρο 6 § 1 - εύλογη διάρκεια της διαδικασίας, 8 - δικαίωμα σεβασμού ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής), Sacaleanu κατά Ρουμανίας (Άρθρο 6 § 1 - δικαίωμα σε χρηστή απονομή της δικαιοσύνης/ ταχεία εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων), Gurepka κατά Ουκρανίας (Άρθρο 2 του Έβδομου Πρωτοκόλλου - δικαίωμα σε διπλό βαθμό δικαιοδοσίας σε θέματα ποινικού δικαίου), Guzonskiy κατά Ουκρανίας (Άρθρα 6 § 1 - εύλογη διάρκεια διαδικασίας και 13 -δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής). Επαναλαμβανόμενες Υποθέσεις: Bekir Yıldız κατά Τουρκίας, Keremkioğlu και Canrolat κατά Τουρκίας(Άρθρο 6 § 1 - δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης).

21/7/2005

ΕυρΔΔΑ, ΑΜΑΣΟΓΛΟΥ κατά Ελλάδας (άρθρο 6 § 1, εύλογη διάρκεια δίκης).

21/7/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση Mihailov κατά Βουλγαρίας(άρθρο 6 § 1, δικαίωμα δίκαιης δίκης), Αμάσογλου κατά Ελλάδας(άρθρο 6 § 1, εύλογη διάρκεια δίκης), Străin και άλλοι κατά Ρουμανίας(άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, προστασία της ιδιοκτησίας και άρθρο 6 § 1, εύλογη διάρκεια δίκης), Rytsarev κατά Ρωσίας (Μη εξέταση ουσίας, επανόρθωση σε εσωτερικό επίπεδο), Επαναλαμβανόμενες υποθέσεις: α) Natalya Gerasimova κατά Ρωσίας και Yanovinskaya κατά Ρωσίας (άρθρο 6 § 1, εύλογη διάρκεια δίκης και άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, προστασία ιδιοκτησίας), β) Roseltrans κατά Ρωσίας (άρθρο 6 § 1, δίκαιη δίκη); γ) Υποθέσεις κατά Τουρκίας σχετικά με καθυστερήσεις καταβολής αποζημιώσεων κατόπιν απαλλοτριώσεων: Başkan; Fadıl Yılmaz; Hüseyin Yiğit; Kendirci; Mehmet Yiğit (αρ. 2, 3, 4 και 5); Mustafa και Mehmet Toprak; Mustafa Toprak(αρ. 1 και 2); Pembe και άλλοι; Salih Yiğit (αρ. 1 και 2); Seyit Ahmet Özdemir και άλλοι; Yayla (άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, προστασία της ιδιοκτησίας);δ)Υποθέσεις κατά Τουρκίας σχετικά με την ανεξαρτησία και την αμεροληψία των δικαστηρίων εθνικής ασφάλειας : Karabaş; Levent Can Yılmaz; Reyhan; Yıldız και άλλοι (άρθρο 6 § 1, δίκαιη δίκη).

7/7/2005

ΕυρΔΔΑ, Απόφαση Mihajlovic κατά Κροατίας (άρθρο 6 παρ. 1), Malinovski κατά Ρωσίας και Shrakovski κατά Ρωσίας (άρθρα 6 παρ. 1 και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου).

6/7/2005

ΕυρΔΔΑ (Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης), Απόφαση Nachova και άλλοι κατά Βουλγαρίας (άρθρα 2 και 14 σε συνδυασμό με το άρθρο 2).

19/5/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΜΑΚΕΔΟΝΟΠΟΥΛΟΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).

19/5/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΣΤΑΜΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).

19/5/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΔΙΑΜΑΝΤΙΔΗΣ κατά Ελλάδος (τεκμήριο αθωότητας).

19/5/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΜΑΝΩΛΗΣ κατά Ελλάδος (πρόσβαση σε δικαστήριο).

19/5/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΑΓΓΑΛΗ κατά Ελλάδος (εύλογος χρόνος).

19/5/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΜΟΙΣΙΔΗΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).

28/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΧΑΤΖΗΤΖΑΝΗΣ κατά Ελλάδος (εύλογος χρόνος).

28/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ κατά Ελλάδος (εύλογος χρόνος).

28/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΟΡΡΕ κατά Ελλάδος (εύλογος χρόνος).

28/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΟΛΥΜΠΙΡΙ κατά Ελλάδος (εύλογος χρόνος).

21/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΣΦΛΩΜΟΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).

21/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΠΛΑΣΤΑΡΙΑΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).

21/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΟΥΦΟΓΙΑΝΝΗΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).

21/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΟΛΛΙΑΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).

21/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΤΣΑΜΟΥ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).

21/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΑΜΠΕΤΣΗΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).

7/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΔΗΜΙΤΡΕΛΛΟΣ κατά Ελλάδος (αποζημίωση για παράνομη κράτηση).

7/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΑΛΙJA κατά Ελλάδος (αποζημίωση για παράνομη κράτηση).

7/4/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση JARNEVIC and PROFIT κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
17/2/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΟΚΚΙΝΗ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
17/2/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
10/2/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΒΛΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
10/2/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
10/2/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
10/2/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΑΡΟΜΠΕΗΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
10/2/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΣΕΛΙΑΝΙΤΗΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
10/2/2005

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΑΤΣΑΡΟΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
21/10/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΓΙΑΛΑΜΑΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
14/10/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
14/10/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΒΕΛΛΙΟΥ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
14/10/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΑΣΣΥΜΟΜΙΤΗΣ κατά Ελλάδος (περιουσία - εύλογη διάρκεια της δίκης).
23/9/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΚΟΤΣΑΡΙΔΗΣ κατά Ελλάδος (δικαστική προστασία κρατουμένου - εύλογη διάρκεια της δίκης).
23/9/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΑΓΑΘΟΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
15/7/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΝΑΣΤΟΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
15/7/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
15/7/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΠΟΘΟΥΛΑΚΗΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
27/5/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΛΙΑΔΗΣ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).
27/5/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΜΠΕΛΑΟΥΣΩΦ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της διοικητικής δίκης).
27/5/2004

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΒΑΓΙΟΠΟΥΛΟΥ κατά Ελλάδος (εύλογη διάρκεια της δίκης).

11/1/2001

ΕυρΔΔΑ, υπόθεση ΠΛΑΤΑΚΟΥ κατά Ελλάδος ("ισότητα των διαδικών").